H.J. Popping.

“Markward Portenga”

een historische roman speelt zich af rond 1495.

Deel 1:

Hoofdstuk 1 t/m 12.

Markward Portenga

H. J. Popping

H. J. POPPING

Markward Portenga

HISTORISCHE ROMAN

1942

UITGEVERIJ „STORM" — AMSTERDAM

I.

Door de dorpen en gehuchten van het Saksische landje Stellingwerf gingen in het jaar 1495 wilde geruchten.

Er waren wederom vreemde troepen in Friesland binnengevallen. Ze waren door de Schieringers ingehaald en met gejuich begroet, opdat ze dezen in hun strijd tegen de Vetkoopers zouden steunen.

Wanorde en burgerkrijg hadden hun intrede gedaan in de Noordelijke provincies, erger dan in den onderlingen strijd tusschen Vetkoopers en Schieringers ooit nog het geval was geweest.

Al eenige malen waren de bestuurders, de stellingen van de acht en twintig dorpen van Stellingwerf bijeen gekomen om den dreigenden toestand te bespreken en te beraadslagen over de te nemen maatregelen. Want de dreiging, die daar naderde, werd door iedereen gevoeld.

Op een herfstavond van dit jaar liet een stevige jonge man van achttien jaren met harden slag den klopper vallen op de eiken deur van de Weemeplaats van het dorp Elsloo. Een paar minuten vergingen, toen klonk in het portaal achter de deur het sloffen van de huishoudster van den pastoor. Het kleine luikje achter de ijzeren tralies werd geopend en een zeurige stem vroeg: „Wie is daar?"

„Markward", antwoordde de jonge boer aan den anderen kant.

„Dan is het goed."

De grendels werden van de zware deur geschoven en de jongeling trad in het portaaltje.

„Gaat maar naar de kamer; heer pastoor is aanwezig," zeide de vrouw, die zich daarop weer verwijderde naar de keuken.

Markward tikte op de deur van het vertrek en trad meteen de woonkamer van de Weemeplaats binnen.

Pastoor Nicolaas zat aan de tafel, niet ver van den haard, waarop eiken en beuken blokken helder hun vlammen deden dansen. Op de tafel lagen naast de koppen en schotels, waaruit pastoor het avondmaal had genuttigd, een paar boeken. De priester hield een ganzenveer tusschen zijn vingers; hij was juist bezig met het beschrijven van een paar vellen papier. Verder was het vertrek gelijk aan het woonvertrek, dat men in alle boerenwoningen aantrof. Alleen aan de wanden hingen groote prenten, die betrekking hadden op het geloof van heer pastoor, welke wandversieringen men in de gewone huizen niet aantrof. Daar was onder andere de kop van een man, die een streng van twijgen met scherpe doornen droeg. Dit zou Jezus zijn. Dan was er een prent, waarop een man was afgebeeld, die een zwaar houten kruis op zijn schouders droeg; dit zou ook Jezus zijn. Ook hing er een kastje aan den wand, waarin een aantal boeken stond, gebonden in leer of perkament.

„Zoo, Markward, kom je me eens weer opzoeken? Gaat zitten en warm je; het is reeds vroegtijdig koud dezen herfst."

De jonge man nam een stoel en schoof ook naar den haard.

„En welke boodschap hebt ge, Markward?" vroeg pastoor Nicolaas, de priester met zijn donker, zuidelijk gezicht.

„Dezelfde als altijd; eigenlijk geene. Ik heb soms wel eens wat tijd over en dan denk ik: laat me eens met

heeroom praten. Maar waarom zit ge toch altijd te schrijven; elken keer als ik hier kom?"

De pastoor lachte. „Ja, dat hebt ge me al eerder gevraagd. Maar het zijn werkelijk geen geheimen, die ik neerpen. Leest als ge wilt; ge hebt toch voldoende lezen geleerd, om er uit te komen. Maar weet, dat ik alles hier van de kerk moet bijhouden; geen der kerkbestuurders kan lezen of schrijven. En bovendien teeken ik alles op, wat er hier gebeurt en wat er vroeger geschied is."

„En wat zegt ge nu van den tegenwoordigen toestand, heer pastoor? Iedereen spreekt er van, dat er slechte tijden over de landen zullen komen."

„De toestand lijkt werkelijk donker, Markward, maar — en laat dat je rust geven — bidt God dagelijks, dat deze beproeving weer spoedig voorbij moge gaan, ook voor Stellingwerf."

„Ja, ja, heeroom, maar ook uw voorgangers en hun gemeentenaren hebben, gelijk ik meermalen gehoord heb, daarvoor steeds God gebeden, maar de boeren moesten dan altijd met hun knuisten en hun bloed het noodlot bevechten. En waren het vroeger niet de bisschoppen zelf, die het volk van Stellingwerf trachtten te onderdrukken en aan zich onderdanig te maken?"

„Markward, je blijft nog steeds de heiden, gelijk Stellingwerf in z'n geheel nog heidensch voelt en denkt en innerlijk van de christenkerk afzijdig blijft. Wie vertelt je deze dwaasheden, Markward?"

„Dwaasheden zijn het niet," antwoordde de jonge man. „Waarom ontwijkt ge dan steeds mijn oom Gerloff, als hij over deze zaken met u wil spreken? Gerloff is een Portenga en de Portenga's hebben honderden van jaren met de andere Stellingwervers geleefd en gevochten. Mijn oom weet veel, ja, ik geloof veel meer van hetgeen in

deze streek is voorgevallen, in honderden van jaren, dan zelfs gij, heeroom."

„Gerloff is een heiden, zooals nog vele Stellingwervers heidenen zijn, terwijl ze alleen uit sleur de kerk bezoeken. Voorwaar, het is geen gemakkelijke en dankbare taak om hier dienaar van de allerchristelijkste kerk te zijn. Men moet steeds den stok bij de deur zetten om Onzen Lieven Heer het hem toekomende te doen geworden en ook zelf als onderdanige dienaar der heilige kerk zich van zijn rechtmatige inkomsten te verzekeren."

„Heer pastoor, we kunnen hierover verder wel zwijgen; zoo vaak hebben we over deze zaken geredetwist zonder iets op te schieten. Maar weet u, dat met een paar dagen reeds de Stellingwervers zullen optrekken om met hun Friesche bondgenooten de Saksische invallers terug te werpen? Dit is vandaag op de bijeenkomst van stellingen en dorprechters besloten, zeide mijn vader."

„Ja, mijn jongen, de toestand lijkt donker. God stelt Zijne kinderen op de proef. De wegen van den Allerhoogste zijn ondoorgrondelijk voor ons, maar alles wat Hij doet, is tot onzen bestwil. Weet wel, Markward, Onze Lieve Heer kastijdt hen, die Hij liefheeft."

„Maar heeroom, hier klopt iets niet. Als de Stellingwervers in hun innerlijk nog heidenen zijn, dan behoeft Onze Lieve Heer hen niet als Zijne kinderen te beproeven. En dan kan Hij ze niet zoo buitengewoon liefhebben, dat Hij ze gaat kastijden. Daarvoor zou Hij dan beter de bisschoppen, pastoors en monniken kunnen nemen."

Pastoor Nicolaas antwoordde niet op den uitval van den jongen boer. Hij stond van zijn stoel op en gooide eenige houtblokken op den haard; daarop stak hij een nieuwe waskaars aan.

Toen hij zijn plaats aan de tafel weer had ingenomen,

zaten hij en zijn bezoeker een tijdje stil voor zich uit te staren. Eindelijk vroeg de priester: „gaat uw vader ook mee strijden tegen de Saksen, Markward?"

„Mijn vader gaat ook mee; ik wilde, dat ik ook mee kon gaan. De Portenga's zijn steeds de eersten geweest in den strijd voor een vrij Stellingwerf. Maar," zoo vervolgde Markward met een zucht, „mijn vader verbiedt me om mee te vechten."

„Markward, uw vader heeft gelijk; ge zijt thans nog te jong om ten strijde te gaan. De zaak der Friezen en Stellingwervers is ook hopeloos; zoo zie ik den toestand."

De jongeling antwoordde niet op de woorden van den pastoor; hij keek weer peinzend naar de dansende vlammen op den haard, die een levendig spel van licht en schaduw wierpen op de wanden en die Jezus met de doornen en Jezus met het kruis nu eens in grijzen schemer hielden, dàn weer in een rossigen gloed zetten.

Plotseling stond Markward op.

„Heer pastoor, ik ga naar huis. Hoor ik nog bijzonderheden over den krijg, dan kom ik wel weer eens langs."

De pastoor lichtte met de kaars zijn jeugdigen bezoeker door het portaal en wenschte hem wel te rusten, voor deze den donkeren avond inging, die over het dorp Elsloo lag.

Niet ver van de Weeme, aan de andere zijde van den weg, lag in de grachten de oude zathe der Portenga's. Ze was met die der Frankena's de grootste hoeve van het dorp.

Toen Markward binnenkwam, was het geheele gezin reeds klaar om zich ter ruste te begeven. Markwards vader, een forsche, sterke, ernstige man, prevelde het avondgebed. Zijn moeder, een tengere vrouw, die er steeds zwak en bleek uitzag, scheen thans nog meer vervallen dan gewoonlijk. De droeve tijd, die men voelde naken, drukte haar zwaar.

Toen op een teeken van Herman Portenga de huisgenooten aanstalten maakten om hun legerstede op te zoeken en de meid en de knecht naar hun slaapsteden in den stal waren verhuisd, knipoogde oom Gerloff naar Markward.

„Bij heeroom geweest?" vroeg hij.

„Ja."

„Wat zei pastoor? Maar flink bidden, dan komt het wel goed?"

„Zooiets."

„Ja, die zwartrokken hebben mooi praten, maar de boeren en andere huislieden kunnen de zaken maar opknappen. Pastoor is toch een flinke, stevige kerel; waarom doet hij ook niet mee? Nam hij mijn bochel maar van mij over, dan zou oom Gerloff een der eersten van de partij zijn."

Een paar dagen later trokken eenige Elslooër mannen onder hun dorprechter Herman Portenga naar het Noord-Westen, waar, in de Lage Wouden, de krijgers der Zevenwouden zich zouden vereenigen. Want vanuit de richting Sloten en Sneek dreigde onmiddellijk gevaar.

Aan de poorten en dammen der erven stonden de achterblijvenden den vertrekkenden een gelukkigen afloop toe te roepen. Vele vrouwen en kinderen konden nu hun tranen niet bedwingen.

De vrouw van Herman Portenga scheen nog bleeker dan gewoonlijk, toen ze haar man vaarwel toewuifde, maar ze hield heldhaftig haar tranen terug. Markward zag zwijgend, met een verbeten trek op zijn gezicht, de afreizenden na. Oom Gerloff verbrak de stilte, toen de mannen bij een bocht in den weg uit het oog verdwenen. „Heeft heer pastoor reeds zijn zegen gegeven, Markward? Of moet hij nog op nadere orders uit Utrecht wachten?"

„Gerloff, weest toch niet steeds zoo gitfig tegen de

geestelijken," vermaande hem zijn schoonzuster. „Zij doen toch ook veel goeds."

De miswassene lachtte schamper; hij antwoordde evenwel niet. Hij wilde zijn schoonzuster thans niet prikkelen; hij wist hoe vruchteloos op dit punt elke gedachtenwisseling met de vrouw van zijn broeder was. Zij, een Drentsche van geboorte, uit Diever afkomstig, was nu eenmaal zeer vroom opgevoed. Steeds kwam ze in opstand tegen de begrippen van hem, Gerloff, en het was zeer tot haar spijt, dat Markward meer en meer zich den gedachtengang van zijn oom eigen maakte.

De mannen van Stellingwerf reden en marcheerden door de dorpen van Schoterland verder naar het Westen. Steeds meerdere huislieden sloten zich bij hen aan; elk dorp gaf zijn afdeeling om den vijand te bekampen.

Bij Wyckel hadden de woudlieden een treffen met de benden van den Saksischen hertog. Ze moesten met achterlating van enkele dooden en gevangenen het veld ruimen. Ze bleven echter in de omgeving gelegerd, om te trachten de Saksische knechten het verder binnendringen van hun landen te beletten.

Eenige dagen na het gevecht bij Wyckel trachtte de hopman Berenwout, die met een vendel Saksen te Sloten lag, de dorpen in den omtrek uit te plunderen. De Stellingwervers en Schoterwervers en andere Woudfriezen waren echter op hun post. De hopman werd door de landlieden verslagen; met een aantal zijner knechten werd hij gedood.

Vele mannen van Stellingwerf reisden hierop weer naar hun haardsteden terug, omdat ze geen onmiddellijk gevaar meer duchtten. Een achttal van hun kameraden, die mede

waren uitgetrokken, om vrouw en kind, have en goed te beschermen, keerden echter niet weer bij hun huisgezin terug. Zij hadden hun leven gegeven voor de vrijheid van hun landje.

II.

Het was een paar weken later.

Eind Januari van het jaar 1496 klepten op een middag de klokken van alle kerkdorpen van Stellingwerf en zonden door de heldere wintersche lucht hun klanken tot in alle gehuchten en naar de verspreide hoeven.

Uit alle woningen begaven zich de mannen en volwassen zonen van de dorpen op weg naar hun kerk, de plaats, waar hun de reden van dezen oproep zou worden bekend gemaakt.

Toen allengs de schemering was begonnen te vallen en de eerste sterren aan den helderen, onbewolkten hemel waren verschenen, die een vriesnacht voorspelden, had zich de geheele volwassen mannelijke bevolking van het dorp Elsloo rond de kerk en den klokkestoel verzameld. Ja, zelfs vele vrouwen waren hier verschenen.

Voor de deur van de kerk stond de hooge gestalte van den dorprechter Herman Portenga. Aan zijn rechterzijde bevond zich pastoor Nicolaas.

Toen Portenga zag, dat vrijwel het geheele dorp was vergaderd, riep hij met luide en heldere stem allen aanwezigen een welkom toe. En hierop sprak hij tot de menigte:

„Boeren en handwerkslieden van Elsloo, uw dorprechter heeft u op dezen winterdag hier ontboden. Ja, hij heeft u wel voor minder belangrijke zaken bijeen geroepen.

„Vrienden, ge weet het, van uw vaders en grootvaders, hoe onze landstreek Stellingwerf steeds voor haar vrijheid heeft gestreden. Tien-, twintigmaal zijn onze voorvaderen

ten strijde getrokken tegen de aanmatigingen en geweldenarijen van de Utrechtsche bisschoppen. Vele keeren ook hebben zij tegen de dwinglandij der Hollandsche graven moeten vechten.

„Thans daagt er voor ons landje weer een nieuwe vijand op. De Friezen in hun eeuwigen onderlingen strijd hebben — de Schieringers zijn thans de schuldigen — de dwaasheid begaan, om den hertog van Saksen met zijn huurlingen in het Noorden binnen te halen. Een deel van het Friesche land is reeds in handen van de vreemde troepen; de Lage Wouden, Schoterwerf en Stellingwerf worden nu rechtstreeks bedreigd. De gevechten, die tot op heden hebben plaats gehad, hebben aan het gebeuren niet het minst kunnen veranderen.

„Daarom zijn nu uwe vertrouwensmannen bijeen gekomen, om met die van de andere streken over den toestand te beraadslagen. Gisteren toch hebben de stellingen en dorprechters van Stellingwerf met de grietmannen en andere bestuurders van Schoterwerf en vele Friesche grieterijen te Oldeschoot vergaderd. Daar waren ook aanwezig Edsart Douwama voor de Lage Wouden en Syrck Murcks voor de Oostelijke Zevenwouden.

„Daar in Oldeschoot is besloten om met alle macht de vreemde troepen aan te tasten, voor en aleer ze nog meer streken van het Friesche land onder hun vuist krijgen.

„Boeren en handwerkslieden van Elsloo; op morgen, als de zon het hoogst aan den hemel staat, zullen de weerbare manschappen van Stellingwerf zich in hare dorpen verzamelen en afreizen om met hunne Friesche vrienden de Saksen aan te pakken. Niemand, die maar eenigszins gemist kan worden, mag achterblijven. De gansche Zevenwouden zullen zich vereenigen en gezamenlijk zal men den strijd aanbinden met de benden van den hertog.

„Vrienden, ik weet het, mijn boodschap is niet aange-

naam; ja, ze is weinig minder dan somber. Maar wat ik van u vraag is uiterste noodzaak, wanneer ge niet wilt, dat ook onze landstreek spoedig door het vreemde volk overloopen wordt; dat onze huizen worden verbrand, ons vee geroofd en onze vrouwen en dochters onteerd.

„Ons besluit van grietmannen, stellingen en dorprechters is in volle eenstemmigheid genomen.

„Mannen van Elsloo, ik verwacht van u allen, dat gij uw plicht zult doen; dat gij de daden zult gedenken van uw voorvaderen, die uw grond steeds hebben vrij gehouden van vreemde machten."

Herman Portènga was hiermede uitgesproken.

Onder den indruk van zijn woorden heerschte er nog een wijle een doodelijke stilte onder de menigte.

Toen trad uit den hoop een stevige kerel naar voren. Het was Peter Meinesz, de smid. Kort en bondig was hetgeen hij sprak.

„Dorprechter Portenga, ik ben er van overtuigd, dat de heele gemeente achter u staat. Wat zegt gij, mannen?"

Eenstemmig klonk een krachtig „ja" over de graven rond de Elslooër kerk.

Nu nam pastoor Nicolaas, die onbeweeglijk naast de groote figuur van Portenga had gestaan, het woord.

„Broeders," zoo sprak hij, „dat God uwe wapens zegene. Hij zal steeds met u zijn."

Toen de pastoor deze woorden had gesproken, klonk de spottende stem van oom Gerloff uit den hoop.

„Maar, heeroom, hoe hebben we het nu! De Saksische pastoors hebben uit naam van Onzen Lieven Heer precies het tegenovergestelde verzekerd!"

Velen lachtten om deze opmerking, doch enkelen vonden haar ongepast, vooral op dit oogenblik en op deze plaats.

De menigte verliet nu het kerkhof en in groepjes ging

men links en rechts den heerweg af naar huis. Over den hardbevroren zandweg klonk het geklots der klompen.

Ook Portenga sloeg met zijn broeder Gerloff den weg naar zijn woning in.

„Gerloff, houdt, als ik weg ben, Markward goed in het oog. Ge weet, de jongen wenscht mee uit te trekken. Maar ik vind den tijd daarvoor nog niet gekomen. Ik ben overtuigd, dat ons nog veel krijg te wachten staat."

„Markward is mijn zoon zoo goed als de jouwe, broeder. Ik zal trachten hem in toom te houden, hoewel ik zijn aandrift goed kan begrijpen. O, indien ik zelve mee kon....."

Dien avond drong Markward nogmaals heftig bij zijn vader aan, om mee te mogen uittrekken. Herman Portenga was echter niet te vermurwen. Hij keek zijn zoon ernstig aan, toen hij zeide: „Markward, ik vind het nog niet noodig, dat ge mee gaat. We zijn er nog lang niet, jongen, ook jouw tijd om te strijden komt, hoewel de hemel mocht geven, dat dit niet zoo ware."

Den volgenden dag herhaalde zich het schouwspel van den uittocht der mannen; thans was echter de schare der mannen veel grooter dan den vorigen keer. Eenige der strijders, waaronder Portenga, waren bereden, de meeste mannen gingen echter te voet. Wapentuig van allerlei aard werd meegevoerd; slechts enkelen bezaten een vuurwapen.

Men nam de richting over Makkinga; hier zou men zijn vrienden uit de Oostelijke dorpen afwachten, om dan met deze vereenigd, over Oldeberkoop en Oudehorne naar Oldeschoot te trekken, dat als algemeene verzamelplaats der troepen aangewezen was.

In de dorpen bleef slechts het vrouwelijk deel der bevolking achter met de kinderen benevens enkele mansperonen, die slecht gemist konden worden, of die, gelijk oom Gerloff, gebrekkig dan wel te bejaard waren.

Na het vertrek der mannen had Markward in een sombere stemming om de hoeve gedwaald; hij vond geen rust; ook het werk in de stallen kon hem niet binden. Toen de tijd van melken was aangebroken, was hij niet verschenen; daar de knecht ook tegen de Saksen was uitgetrokken, bleef dit werk voor Gerloff en de meid. Oom Gerloff was ongerust; waar kon de jongen toch uithangen? Lang bleef hij echter niet in onzekerheid. De staldeur naar de keuken werd geopend en gejaagd verscheen de vrouw van Herman Portenga. Ze kreet: „onze Markward is naar zijn vader vertrokken". De miswassene stond verbijsterd op van onder de koe, die hij zat te melken.

Ja, Markward was verdwenen en met hem het groote zwaard van zijn grootvader. Op de tafel in de kamer had zijn moeder een briefje gevonden, waarop hij had geschreven: „Moeder, ik ben naar vader gegaan om hem te helpen; ik kom spoedig terug. Groet oom Gerloff van me."

Over de hoeve der Portenga's hing een wolk van somberheid. Ook oom Gerloff's stem had de scherpste kanten verloren, maar het schrale gezicht van den gebochelde was een en al grimmigheid.

De mannen van de Zevenwouden rukten, nadat ze den nacht in Oudeschoot hadden doorgebracht, in den morgenstond, zoodra het begon te schemeren, verder op naar het Westen. In groepen onder hun grietmannen, stellingen en rechters marcheerden de dorpers in hun eenvoudige kleedij en met ten deele nog middeleeuwsch wapentuig in de richting van Sloten. Er werd weinig gesproken door de mannen; de stemming was ernstig; men wist te goed wat er te wachten stond. Vele van de vrienden en kameraden, die thans den strijd in gingen, zouden nimmermeer hun woonplaats, hun vrouw of hun kinderen terugzien. Velen van hen, die zich thans nog frisch en veerkrachtig over de

Friesche landouwen voortbewogen, zouden thans voor de laatste maal met hun vrienden, broeders of vaders spreken. En zij, de eenvoudige strijders, ze waren zich dit bewust.

Scherp was de wind, die over de kale vlakten blies. Dagen achtereen had het reeds gevroren; over sloten en plassen lag een stevig ijsdek. Roerloos en somber lagen de vlakke landen; op de weiden waren alleen de bonte kraaien een teeken van leven in de natuur.

In den middag was de omgeving van Sloten bereikt; na een korte beraadslaging door de voormannen werd het leger rondom het stadje verdeeld en spoedig was de veste geheel omsingeld. Doordat alle wateren bevroren en begaanbaar waren, was dit een gemakkelijke taak. Het doel van het leger was om Sloten in te nemen, de bezetting over de kling te jagen en vervolgens de hoofdmacht der indringers in Sneek aan te pakken.

Intusschen had men in het vijandelijke kamp reeds bericht ontvangen van dezen voorgenomen aanslag. Nauwelijks waren de Woudlieden rond Sloten gelegerd, of de hoofdmacht der Saksen kwam uit Sneek aangerukt onder zijn kapitein Neidhart Fuchs, een der beste aanvoeders van hertog Albrecht.

Een felle, hardnekkige strijd ontbrandde, deels op het land, deels op het toegevroren Slotermeer.

Langen tijd golfde de strijd heen en weer. De Saksische troepen hadden een paar kanonnen meegebracht; hun gebulder mengde zich door het rumoer van den strijd. De Friezen achtten echter het geweld der kanonnen niet; de handwapenen moesten toch den doorslag geven. Verwoed was de kamp; aan beide zijden waren reeds vele mannen gevallen.

Verbeten hielden de Friezen stand en een poos scheen het dat ze de overwinning zouden behalen. Neidhart Fuchs, schoon reeds gewond, vuurde echter zijn benden,

die begonnen te wankelen, steeds weer aan om tot het uiterste stand te houden.

Toen kwam het ontzettende. Daar op het meer, ter plaatse, waar tot voor enkele dagen de stroom het water open had gehouden en waar de ijskorst nog slechts zwak was, en waar zich de Friezen in grooten getale bevonden, begaf zich het ijsdek. Honderden der mannen van de Zevenwouden worstelden toen om hun leven in het diepe, ijskoude water.

De Saksen en hun bondgenooten, de Schieringers, vatten nu weer nieuwen moed. Ze drongen heftig op.

Ook na deze ramp bevond zich Herman Portenga nog in de voorste rijen der strijders. Velen van zijn mannen had hij reeds zien vallen, maar met zijn zwaard maaide hij onvermoeid tusschen de vijanden. Tot ook hij den doodelijken slag ontving en achterover op het harde ijsdek viel. Onmiddellijk sprong uit de groep, die hem omringde, een jongeling naar voren, die naast hem neerknielde. „Vader, hier..... ik ben het, Markward....."

Maar Herman Portenga, de dorprechter van Elsloo, hij antwoordde niet meer. Een zwaardslag had hem den schedel gekloofd. Op het ijs vormde zich een vlek van helder rood bloed, dat door de koude spoedig stolde.

Een paar soldeniers wilden zich op Markward werpen, om ook hem te dooden. Toen klonk een gebiedende stem: „Laat af, bindt dezen jongen kerel en brengt hem naar Sneek". Het was de groote kapitein Fuchs zelf, die dit bevel gaf.

Na de ramp met het ijs was de strijd spoedig beslist.

Het verslagen heir der dorpers van Stellingwerf, Schoterwerf en andere streken der Zevenwouden trok in den kouden winteravond en winternacht in terneergeslagen stemming weer naar het Oosten en Zuiden. Zevenhonderd

van hun vrienden en makkers moesten de mannen als dooden in den slag bij Sloten achterlaten.

Over de Zevenwouden heerschte weer droefenis en verslagenheid, gelijk die reeds zoovele malen over het land was gekomen, omdat dit volk nu eenmaal niet wilde buigen onder knechtschap; niemand lastig wilde zijn, doch ook door niemand lastig gevallen wilde worden.

III.

Op een namiddag in den zomer van 1498 reed een zwaarbewapende jonge krijger over den landweg van Vries naar Norg over het oude Drentsche land. Heide, heide en nogmaals heide, tot aan den einder; hier en daar een hoekje bouwland, tegen de dorpen de esschen en langs de stroompjes wat fennegronden.

Links lag daar het dorpje Zeijen en in de verte ging in de boomen het gehucht Peest schuil. Maar nog verder voerde de weg, dien de ruiter wilde gaan. De zwarte ruin begon echter meer en meer zijn stap te vertragen en gaf allengs teekenen van vermoeidheid. „Odin, we zullen je het wat gemakkelijker maken," sprak zijn berijder, terwijl hij het dier liefkoozend op den hals klopte. Hij steeg af en gooide de teugels over het zadel.

De krijger stapte nu voort naast zijn rijdier, terwijl hij het hier en daar wat gras van de bermen en slootkanten liet happen of wat frissche bladeren van de struiken.

Stil was het op den mullen heideweg, die in de zon lag te blakeren. Een enkele landman, die passeerde, keek achtelijg naar den zwaarbewapenden ruiter en scheen blij te zijn, dat hij heelhuids voorbij kon komen.

Toen de krijger Peest achter den rug had en zijn zwarte ruin aan een gracht om een der hoeven had gedrenkt, besteeg hij weer zijn rijdier. „Vooruit, jongen, in Norg gaan we wat rust nemen."

In het dorp Norg hield de ruiter halt bij een der herbergen, waarvoor een paar linden voor de noodige koelte zorgden. Nadat de ruin voorzien was van roggebrood, be-

stelde hij bij den waard bier en Drentsche roggenstoet met ham. Hij informeerde naar den toestand hier in het land en of de Saksen ook al baas waren in Drentsche dorpen en of ze misschien ook reeds hier in de buurt waren.

De waard was echter weinig spraakzaam; hij scheen achterdochtig te zijn. D'r ging ook zooveel vreemd volk door het land; wie kon weten, wat ook deze man in het schild voerde.

Het eenige, wat de krijger gewaar kon worden, was, dat de Saksen ook hier en daar in Drente waren geweest. In Roden en Leek waren pas geleden een aantal huizen uitgeplunderd en andere verbrand; maar hij, de waard, zou niet kunnen zeggen, wie dit gedaan hadden.

De vreemdeling begreep, dat hij hier niet veel wijzer zou worden. Hij betaalde zijn gelag en besteeg na een groet aan den herbergier weer zijn ros. De herbergier keek hem na en ging dan hoofdschuddend weer naar binnen.

„Nu wat vlugger, mijn brave, want wij willen trachten vanavond nog thuis te zijn."

De ruiter gaf den zwarte de sporen en sloeg den weg naar Een in. Na een oogenblik te hebben gedraafd, begon de ruin echter den gang weer te vertragen.

„Odin, kunt ge niet meer? Hebben de lange ritten van de laatste dagen teveel van je krachten gevergd? Nou, de baas zal je het laatste eind niet afmartelen. Je bent zoo lang toch mijn trouwe kameraad geweest."

Weer steeg hij af en liep naast den zwarte den landweg door de maadlanden naar Een af.

Inmiddels zonk de zon al meer en meer ter kimme. In Een werd de oude verbindingsweg tusschen Friesland en Drente ingeslagen, waar door de eeuwen heen het verkeer Oost-West en omgekeerd van Zuid-Friesland naar Drente en Westfalen was langs geleid. Mul was het heidespoor en zwaar ging het loopen. Nu en dan wierp de ruiter een blik

op zijn paard, maar daar hij bemerkte, dat dit bijkans meer struikelde dan liep, zag hij er van af om het weer te bestijgen.

De schemering begon te vallen en daarginds, op een afstand van een uur lag in de boomen het dorp Bakkeveen. Zou hij het wagen zoover door te gaan en daar te overnachten? Maar Bakkeveen was een Friesch dorp; wat zou hij daar vinden als hij daar tegen het invallen van de duisternis aankwam? Zou het overnachten daar voldoende veilig zijn? Dan maar beter hier midden in de heide den nacht door te brengen.

Een half uur gaans van Bakkeveen hield hij halt. Hij ontzadelde zijn paard. Daarna wikkelde hij zich in een mantel, die hij van het zadel had geknoopt en strekte zich uit tusschen de hooge heidestruiken. Om zijn paard bekommerde hij zich verder niet; hij wist dat dit in zijn nabijheid zou blijven.

Oververmoeid sliep hij spoedig in. Toen hij ongeveer middernacht een oogenblik wakker werd en zich van de eene zijde op de andere rolde, zag hij in Noordelijke richting een rossen gloed zich tegen den hemel afteekenen; hij was afkomstig van een brandend dorp, daar in de verte. Dicht bij zich ontwaarde hij de donkere silhouet van zijn trouwe rijdier.

Toen de ruiter den volgenden morgen Odin weer opzadelde, was de zonneschijf reeds boven den horizon verschenen. Over de groote heide was het reeds een en al leven. Wulpen floten doordringend over de vlakte; grutto's dansten met veel kabaal boven een nabije veenplas. Leeuweriken stegen jubelend omhoog; kneuen en tapuitjes zongen hun heldere liedekens.

Uitgestorven lag nog het dorp Bakkeveen in den vroegen ochtend. De ruiter trok er door en het eenige men-

schelijke wezen, dat hij ontwaarde, was een boer, die de banderdeuren open wierp.

Weer over heidevelden ging nu de weg naar Donkerbroek. Voor de derde maal bespeurde hij nu den bouwval van een verbrande hoeve. Over de Kuindertille werd de richting Makkinga ingeslagen.

In het gehucht Het Ronde, voorbij Makkinga, was een jonge boer in een kamp land aan den weg bezig gras te maaien. De ruiter keek hem opmerkzaam aan en sprong toen van zijn paard.

De boer keek wantrouwend naar den man in krijgsmanskleedij, die op hem toetrad. Hij keek verschrikt, toen deze hem toeriep: „Lambert, hoe gaat het?"

Met groote, verbaasde oogen staarde de jonge man den ruiter aan.

„Lambert, herkent ge me dan niet meer? Ik ben het, ik, Markward. We hebben als knapen toch zoo vaak tezamen gespeeld."

„Bij alle heiligen, maar wij meenden allen, dat ge dood waart", stotterde de jonge boer.

Hoewel Markward's stemming ernstig was, kon hij toch een glimlach niet weerhouden.

„Ge ziet, dat is niet het geval. Maar, jongen, vertel me eens gauw, hoe is het thuis?"

„Och, Markward, het is alles zoo ellendig. Er zijn zoovelen dood....."

„Verder, Lambert!"

„Uw vader, Markward....."

„Ja, ik weet dat. En mijn moeder?"

„En uw moeder is ook dood. — En ook mijn vader is niet teruggekomen van Sloten".

Somber, zonder eenige kleur op zijn gezicht, stond Markward een wijle in gedachten verzonken. Dan: „En verder, Lambert, leeft oom Gerloff nog?"

„Ja, hij woont in de schuur."

„In de schuur?"

„Ja, ze hebben de hoeve verbrand."

Markward sprong nu eensklaps weer op zijn paard en galoppeerde over den dijk door de maadlanden tusschen Het Ronde en Elsloo.

Ja, daar had hij de eerste huizen van zijn geboorteplaats bereikt. Maar ook hier lag wederom een verwoeste hoeve. De menschen op en langs den weg keken verbaasd naar den hollenden ruiter en uit de huizen kwamen de lieden nieuwsgierig aanloopen. Ziet, daar rechts van den weg lag reeds de kerk en daarnaast de Weemeplaats van pastoor Nicolaas. Nu aanstonds links moest de oude Portengazathe verrijzen.

Markward hield Odin in; daar was de poort van Portenga en daar lag de brink van het hornleger. Maar de oude hoeve was verdwenen en op haar plaats lag een wirwar van verkoolde balken, sommige nog hangende over ten deele ingestorte muren.

Voor den jongen ruiter was de aanblik van deze ruïne hartverscheurend. Een oogenblik bleef hij staan met zijn viervoeter; tranen van leed en van verbittering welden in zijn oogen op. Toen reed hij de half-ingestorte poort binnen naar de afzonderlijk staande schuur, die gespaard was gebleven voor het vuur.

Nu werd eensklaps een deur van de schuur opengegooid en een gebocheld man, gewapend met een hooivork, en vergezeld van een grooten, grommenden doghond, trad naar buiten.

„Oom Gerloff, ik ben het, Markward!"

De bultenaar stond een oogenblik als van den bliksem getroffen. Toen klonk zijn ontroerde stem: „Markward, jij bent het, ja, ik hoor het." Roerloos bleef hij nog een oogenblik staan, alsof hij dit feit niet kon verwerken. De dog

sprong intusschen als een razende tot Odin op en uitte zijn blijdschap door een luid geblaf.

Markward liet zich van zijn paard glijden en drukte zijn oom de hand. Deze van zijn kant was nog te verbouwereerd om een woord van welkom te uiten.

„Oom, laten we nu eerst mijn Odin stallen. Is er ruimte?"

Nu had oom Gerloff eindelijk zijn zinnen weer bij elkaar.

„Markward, mijn jongen, geef hem maar hier. Ruimte genoeg, hooi genoeg, haver genoeg. Wat een prachtdier is het..... O, Markward, mijn jongen, wat ben ik blij, dat je terug bent..... en wat zie je er uit als een groot krijgsman..... wat heb je uitgevoerd, waar kom je vandaan..... Markward, ben je van de dooden opgestaan..... Heer in den Hemel, hoe is het mogelijk..... ga nu naar binnen in mijn kasteel, terwijl ik den zwarte verzorg."

Markward trad de groote, vervallen schuur binnen, waar oom Gerloff zijn toevlucht had gezocht. Door middel van een aantal planken had hij een deel er van afgetimmerd: zijn woonvertrek. Hier stond een eenvoudige tafel, waarnaast een tweetal wankele stoelen. Op de tafel lag een groote wanorde van schotels met nog allerlei resten van eetwaren; tevens stond er een halfvolle kroes met donker bier. Naast de tafel stond een groote bierkruik.

Toen oom Gerloff weer verscheen, zat Markward in gepeins verzonken op een der stoelen.

„Markward, mijn jongen, kop op! Wat gebeurd is, ligt achter ons. Wij kunnen nog alleen leven in de dagen, die voor ons liggen. Je oom heeft zich er ook doorgeslagen, hoe ellendig hij zich soms ook voelde. Maar voor de menschen had Gerloff altijd de glimlach op zijn schoone gelaat.

„Heb je ook honger, jongen? Wat wil je eten? Hier, een paar sneden Drentsche stoet, echte, en hier, snijdt dikke plakken van het spek. Oom heeft het zelf gezouten en gerookt en d'r ligt nog een puik zwijntje in den stal; zoete

melk en roggenmeel krijgt het elken dag, d'r komt een fijn stukje spek van..... ja, twee koeien heb ik ook nog in den stal, ik kan mijn zwijntje zoete melk geven..... 'k ben nog groot boer, Markward.

„Nadat broer Herman en jij niet meer waart teruggekomen, en je moeder het had bestorven, heb ik geen akkers meer laten beploegen..... maar de maadlanden geven nog genoeg voor mijn dieren."

Markward stuitte nu den woordenvloed van zijn oom.

„Oom Gerloff, ge kunt me straks alles wel uitleggen, maar zullen we nu eerst niet even op het kerkhof zien?"

Ze gingen, oom en neef.

In zomerzonnegloed lag daar de kerk van Elsloo temidden der vele dooden. Warmte weerkaatste van den zuidelijken muur en over de grashalmen, koekoeksbloemen en het zilverschoon op den doodenakker trilde de lucht.

Oom en neef betraden het met wit zand bestrooide pad naar de kerkpoort.

Rechts lagen de graven der familie Portenga, in een lange rij.

„Ziet, Markward, daar ligt jouw moeder."

Een eikenhouten paal gaf aan dat daar begraven lag Margje Barelds, geboren te Diever 26 April 1448, gestorven te Elsloo 3 Februari 1496, weduwe van Herman Portenga.

„Markward, ik heb het kruis in den paal laten beitelen, omdat haar familie en pastoor dit wilden, maar onder staat de levensboom, de esch met zijn drie wortels."

Zijn neef antwoordde niet; deze was met zijn gedachten in het verleden, in het ouderlijk huis, bij zijn moeder en zijn vader, die nu beiden niet meer hier waren, wier levens waren afgesneden door het oorlogsgeweld, dat weer eens was losgebroken over Stellingwerf; door den krijg, aangesticht door hoovaardige, op macht beluste grooten.

Markward knielde in zijn krijgsmanskleedij op het graf van zijn moeder en terwijl tranen over zijn wangen rolden, fluisterde hij: „Moeder, vergeef mij, maar ik kon niet anders; ik meende dat ook ik mijn kracht moest gebruiken ter bescherming van onze heimath."

Met innig medelijden sloeg oom Gerloff hem gade.

Na enkele minuten stond Markward weer op.

„Oom, laten we gaan; wij beiden zijn nu de laatste mannelijke loten van den stam der Portenga's."

IV.

Oom en neef bezichtigden de ruïnen der boerderij. Het was een wanorde van halfverbrande zware eiken balken en ingestorte of zwartgeblakerde muren. Een deel van den voorgevel stond nog; de tegelbekleeding in de kamer was nog vrij goed bewaard gebleven. Maar in de ruimte, die eenmaal de voorkamer was, lagen tusschen het puin de diggels van al het oude aardewerk.

Het was Markward droef te moede.

„Maar, oom, in vredesnaam, waarom hebt ge deze verschrikking toch niet laten opruimen?"

Gerloff lachtte.

„Mijn jongen, wat wil je? Met mij was de stam der Portenga's toch uitgestorven. Je begrijpt toch ook wel, een vrouw met kinderen was toch boven den stand van oompje. Eén misgewas is al genoeg voor de Portenga's. En als ik dan ook onder de groene zoden zou liggen, dan konden de menschen later nog zien, hoe de rooversbenden een gansche familie hebben vermoord en al haar eigendommen vernield. En mijnheer de pastoor zou er ook nog van kunnen genieten, als hij dan nog zou leven; dat zou voor Gerloff's zielerust in het hiernamaals een heele steun zijn."

„Waarom toch onzen pastoor er weer bij te halen, oom?"

„Komt die fijne mijnheer niet bij me om me in mijn armoe nog verder uit te plunderen? De zathe Portenga, zoo zeide hij, was tien boltijden aan de kerk verplicht en ik diende jaarlijks vier pond was voor de heilige keersen en twintig

garven rogge te leveren. En dan was er volgens zijn papieren nog heel veel achterstalligs. Ha, ha!"

„En?"

„Ik heb gezegd: patertje, zoek het maar tusschen de puinen. Mijn laatste centjes kan ik niet missen. 'k Moet daarvoor bier halen van Diever en Makkinga. Nijdig is pastoor toen weggeloopen en hij is er later niet meer geweest, de brutale rakker."

Markward ging niet verder op dit onderwerp in; hij kende ooms standpunt in dit opzicht voldoende.

Toen ze gezeten waren in ooms woonvertrek, ging Markward zijn belevenissen vertellen.

Hij was na zijn gevangenname bij Sloten een tijdlang in Friesland vastgehouden. Daarop had kapitein Neidhart Fuchs hem meegenomen naar Saksen, waar hij door dezen in het leger van vorst Albrecht was geplaatst. Hij had geregeld tegenwerpingen gemaakt, doch Fuchs had steeds het grootste geduld met hem gehad. Waarom eigenlijk, dat was Markward nog steeds onbegrijpelijk. Tweemaal had hij onder den kapitein daar in het hart van Duitschland een krijgstocht meegemaakt.

„Waarom nam je niet eerder de beenen?" vroeg oom.

„Tweemaal probeerde ik het, maar tweemaal mislukte het me. En als je daar midden in een vreemd land zit zonder een goudstuk op zak, weet je niet waarheen je moet gaan. Den derden keer ben ik geslaagd en gelukkig had ik toen wat geld in mijn bezit. Maar oom, het kostte me bijna een maand tijd, voor ik de heidegronden van Drente had bereikt. Ik moest menigmaal groote omwegen maken, om niet weer in gevangenschap te geraken."

Markward vertelde oom daarna nog allerlei bijzonderheden; oom luisterde zeer belangstellend en knikte voortdurend goedkeurend; hij voelde zich zoo gelukkig, dat zijn

neef weer heelhuids terug was gekomen en was innerlijk erg trotsch op hem.

„Maar wat ik niet begrijp, oom," eindigde Markward, „het is dat gij als een kluizenaar of geloovige heremiet hier in deze oude schuur zit en niet onderdak bij de familie hebt gezocht."

De bultenaar grinnikte.

„'t Was wel wat, Markward, maar niets voor Gerloff. Ze zouden hem heel netjes als een voornaam familielid hebben behandeld, totdat ze hem al zijn duiten hadden afgetroggeld. In Diever bij de Bareldsen zou ik niet kunnen aarden; 't is Drente, Markward, en geen Stellingwerf. En ze hangen me daar te veel aan de kerk en de zwartrokken. 'k Zou dan telken dag naar de vroeg- en middenvroeg- en laatmis of wat ook voor misse missen worden gesleept, in die duffe kerk, terwijl de zon daar buiten zou schijnen, ook voor oompje."

„Bij oom Johan in Appelsga dan", opperde Markward.

„Hi, hi, komt me daar vorigen nazomer die schoone heer van Terwisga aanwandelen in mijn kasteel en hij zegt:

„Gerloff, ik kom hier als je naaste bloedverwant. Dit gaat zoo niet langer. Je verkommert hier. Komt toch bij ons en we zullen je als een broeder behandelen." „Ik zeg: 't moet er nog bijkomen; 'k ben toch een bloedeigen broer van je vrouw." „Je hebt gelijk, Gerloff, je hebt er ook het volle recht op." „Zoo, zeg ik, en verder?" „Ja, zegt hij, dan zou ik hier den boel willen beredderen, weer orde scheppen; jij laat de landerijen nu tot vogelweide worden. Dat is zonde en schande; je weet, alles is thans heel duur, doordat er zooveel door den krijg verwoest is; en we kunnen veel uit den grond halen, dat goud opbrengt en jouw ook ten goede komt." „Johan," zeg ik, „dat was wel wat. Maar Gerloff is je niet noodig. Hij melkt zijn beide koetjes en hij eet en drinkt waar hij trek in heeft en hij wil

zijn lieve, hem zoo toegewijde familie heelemaal geen moeite en last bezorgen. Hij blijft hier wonen in zijn kasteel totdat Onze Lieve Heer hem naar het Walhalla haalt."

Oom vervolgde:

„En, Markward, wat zei de schraperd toen?" „Gerloff," zei hij, „weet je wel dat ons eigenlijk de helft van het goed der Portenga's toebehoort, nu Herman en zijn vrouw en Markward allen dood zijn? Wanneer je niet op mijn goed bedoelden voorslag ingaat, zullen we de eigendommen moeten deelen." „Toen, Markward, werd ik kwaad. Ik schreeuwde: Vooruit, mijn kasteel uit. Markward dood? Je kletst! Markward leeft nog en komt terug".

„Johan van Terwisscha is later niet weer bij oom teruggekomen, Markward. De duitendief! Ik heb hem nog voor de voeten gegooid, dat hij de boeren van Appelsga en Makkinga naar Sloten liet trekken om daar doodgeslagen te worden en zelf veilig thuis bleef, om later nog wat van deze en gene te kunnen erven of voor een kleinigheid koopen.

„Later heeft hij bij den stelling van Oldeberkoop zijn beklag gedaan; maar deze wilde niet naar hem luisteren. Toen is hij gaan praten met pastoor Nicolaas en heeft dezen rijke tienden beloofd, als hij hem wilde helpen. Waarop heer pastoor nog eens zou probeeren om van oom een slachtoffer te maken. Maar toen patertje me op een goeden dag eens opzocht in de ontvangzaal van mijn slot en na zijn gewone kletspraat over de verdeeling van Portenga-zathe begon, heb ik hem het heem afgejaagd en Wolf heeft hem toen in zijn vette kuiten gebeten. Is het niet, kerel?" Gerloff klapte den grooten dog naast zich op diens dikken nek, waarop de hond vriendschappelijk gromde.

„Nu oom", aldus nam Markward het gesprek over,

„thans is dit alles achter den rug; we moeten straks maar eens overleggen, wat we verder zullen doen. Maar hoe staat het, oom, hebt ge nog geld genoeg voorloopig? Ik heb niets meer dan enkele zilverstukken en twee gouden daalders."

„Markward, de brandstichters hebben het geld en de sieraden der Portenga's niet kunnen vinden, evenmin als ze Gerloff konden vinden. Kom even mee, dan zal ik je zeggen, waar ik de munt en alle goud en zilver heb verstopt. Ja, je behoort het te weten, want morgen kan je oom wel dood zijn; zijn borst, zijn borst..... altijd kuchen en hoesten..... ja, krakende wagens rijden het langst..... maar deze jaren hebben je oom ook geen goed gedaan..... kom mee."

Ze liepen door den stal, waar Gerloff's twee koeien stonden te herkauwen.

„Ziet, onder dezen balsteen, de zesde van de schutting en de derde van den muur, heb ik een deel begraven."

Ze gingen nu door den hof achter de schuur.

„Kijk, Markward, onthoudt dit goed; daar onder de wortels van dien denneboom, de derde langs den slootkant, zit een pot met een ander deel, en de rest, jongen, heb ik in den stam van den ouden hollen appelboom laten glijden".

Toen ze weer naar de schuur terugkeerden, kwam er met haastige passen een manspersoon het erf op loopen. Wolf liep hem tegemoet, berook hem, maar dacht er niet aan, zelfs ook maar te grommen.

Het was Peter Meinesz, de smid.

„Markward", zoo riep hij al van verre, „ik kom je begroeten. Het dorp is er vol van; iedereen verheugt zich, dat jij weer terug bent".

„Heb ik niet altijd gezegd, dat hij terug zou komen, Peter?" zei oom Gerloff. „Maar kom mee naar binnen, dan kunnen we praten. Ik heb bier zooveel we maar lusten en

meer dan we met zijn drieën aan kunnen. We willen dezen avond vroolijk vieren."

Een groote moeilijkheid was het om voor het geheele gezelschap een zetel te vinden. Maar oom Gerloff drukte Peter en Markward elk op een der stoelen en vischte uit de schuur een schammel op, die hij zelf als zitplaats gebruikte. Maar als gastheer was hij voorloopig in de been; een groote kruik bier werd door hem aangedragen, maar nu stond hij nog voor het probleem om voor drie personen een kroes of schotel op te diepen.

Peter de smid was er in de laatste paar jaren niet schooner op geworden. Hij had den slag bij Sloten overleefd, maar had daar een sabelhouw over zijn gezicht bekomen, die hem een aantal tanden had gekost en die vanaf zijn linkerslaap tot zijn kin een groot lidteeken had achtergelaten. Om althans een gedeelte van de misvorming te maskeeren, had hij zijn baard laten staan, overal waar deze maar groeien wilde.

Toen ze met z'n drieën gezeten waren, verschenen er nog eenige boeren uit de buurt om Markward welkom te heeten. Oom zat nu geheel met de handen in het haar hoe allen aan een zetel te helpen en hoe hen te bedienen van zijn bier. Een der boeren liet echter uit zijn woning een aantal stoelen en kroezen brengen.

Markward moest zijn wedervaren opnieuw vertellen; daarop gaf Peter verslag van hetgeen er was voorgevallen in Stellingwerf tijdens Markwards afwezigheid.

Na den slag bij Sloten, zoo vertelde Peter, waren de groepen der Stellingwervers nog meerdere malen slaags geweest met den vijand; vooral Meyne Sjoerds, de stelling van Haule, was steeds met zijn troep in het gevecht en bij de regeling van het verweer voorman geweest. Overigens, zoo zeide Peter, was er bij de tegenstanders van de Saksen te weinig eenheid. Vele landstreken vochten op

eigen houtje en moesten daardoor steeds het onderspit delven en tenslotte hun gebied gewonnen geven.

„Maar", zoo eindigde Peter, „Stellingwerf is nog vrij, en Markward, we zullen zorgen, dat het vrij blijft!"

Oom Gerloff ging nu staan en hief zijn beker op. „En daarom, vrienden laten we klinken en drinken op de vrijheid van Stellingwerf."

V.

Voor Markward brak er een tijd aan, waarin hij met twee denkbeelden wandelde, waarin hij eigenlijk in twee werelden leefde.

Met zijn oom besprak hij meermalen zijn plannen tot wederopbouw van de boerderij. Het gezicht van de verbrande oude hoeve en de voor vogelweide liggende landerijen, waarop weer het heidekruid beslag begon te leggen en allerlei onkruid welig tierde, kon hij niet verdragen. Maar oom voelde weinig voor eenig haastwerk. „Als je de hoeve weer hebt opgebouwd, Markward, dan komen ze terug, en branden ze voor de tweede maal neer. Overal in Friesland zie je de puinhoopen liggen. Wacht af, tot we weer rustiger tijden hebben."

En daarnaast kwam de onrust van den tijd weer over Markward en de aandrang, om zich geheel in te zetten in den strijd voor Stellingwerf. Het waren Peter Meinesz en vele anderen, die hem daarin sterkten.

Met Peter reisde hij door de geheele Zevenwouden, overal waar nog tegenstand werd geboden. Met de stellingen Meyne Sjoerds en Francke Roelofs verbond hij zich om den oorlog tegen de Saksen voort te zetten. Met de wilde bende van Douwe Doest hield hij strooptochten in de door de Saksen bezette gebieden, om de vijanden zooveel mogelijk afbreuk te doen.

Maar was hij eens enkele weken achtereen thuis bij oom Gerloff, dan kwam weer zijn verlangen op om de Portenga-hoeve te doen herrijzen. Met zijn oom liep hij dan

langs de akkers en maadlanden en over de uitgangen heide, die tot de zathe behoorden.

„Hoort eens, oom, als we ons dan nog meer als voorheen toeleggen op den aanfok van Drentsche schapen, dan zouden we van jaar tot jaar onze eschgronden kunnen vermeerderen."

Maar Gerloff bleef gansch onverschillig voor deze zaak. Met de eikenhouten wandelstok in zijn hand, waarop hij zijn geliefkoosde runenteekens had gegrift, waarvan naar hij meende, hij alleen de eigenlijke beteekenis nog kende, mocht hij gaarne met Markward dwalen door de schoone landouwen en de nog zoo maagdelijke wildernissen, maar dit was dan ook alles. Hij was tevreden met zijn kamer in de oude schuur. Als hij daar zoo nu en dan zijn beste vrienden maar kon onthalen op het beminde gerstenat, dan lag de wereld hem voorloopig best naar den zin.

Met pastoor had Markward weinig omgang meer gehad. Hij meende te voelen, dat deze eigenlijk met den strijd der Stellingwervers niets op had. Heeroom sterkte niemand tot afweer van den vijand; maar evenmin hield hij de mannen hiervan terug. Hij was slim genoeg om te bevroeden, dat hij daarmede de weinige vriendschap, die hij hier nog van de bevolking ondervond, dan geheel zou derven.

Zoo nu en dan kwam een priester of monnik pastoor Nicolaas bezoeken. Na één of twee dagen reisde deze dan weer af. Eenmaal, toen Markward bij pastoor was binnengekomen, zag hij, dat deze den geestelijke, zijn bezoeker, enkele beschreven vellen papier toereikte. Dadelijk stak de vreemdeling deze onder zijn kleed. De geestelijke bezoeker was hierop vertrokken.

„Zoo, heeroom," meende Markward te moeten zeggen, „nu weet ik ook waarom ge steeds zooveel schrijft."

Pastoor Nicolaas had geglimlacht, maar Markward bemerkte, dat zijn gelaat zich lichtrood kleurde en dat een

giftige blik een oogenblik in zijn oogen verscheen.

Het was maar een onbeduidend voorval, maar toch vertelde Markward het aan zijn oom. Deze had toen gegrijnslacht en gezegd: „Vertrouw toch dien zwartrok voor geen duit, Markward. Ik ben er van overtuigd, dat hij met onzen vijand heult.

Stellingwerf was intusschen nog steeds niet in de macht der Saksen; het was nog vrij, niet onderworpen aan het vreemde gezag. Dit was een doorn in het oog van het nieuwe Friesche bestuur en den aanvoerder der Saksische troepen, heer Wilwolt von Schaumburg. Deze had daarom een krijgsplan opgemaakt, om over Stavoren de Lage Wouden en Stellingwerf binnen te dringen.

Douwe Doest, eenmaal rustig landbouwer in de Lage Wouden, doch door het noodlot in de laatste jaren tot vrijbuiter geworden, deze Douwe Doest, aanvoerder van een kleine maar vastberaden bende van avonturiers grootendeels bestaande uit tot den bedelstaf gedwongen boeren en burgers, kreeg hier de lucht van en waarschuwde de bedreigde streken.

Voor de zooveelste maal trok een legertje van woudlieden op, aangevoerd door grietmannen en stellingen. Buiten eigen landspalen had het eerste treffen plaats. Weer moesten de landzaten uit het Zuiden en Zuidoosten het onderspit delven. Als een der eersten viel in de voorste rij de dappere stelling van Haule, Meyne Sjoerds, die zijn leven zoovele malen had ingezet voor de vrijheid van zijn land.

Hoewel velen in het land na deze nederlaag genoodzaakt waren hun hoofd te buigen voor hertog Albrecht van Saksen, toch bleef ook thans von Schaumburg nog buiten de grenzen van Stellingwerf.

Honderdmaal verslagen en honderdmaal weer opgestaan, dit was het lot geweest der Stellingwervers door

den langen loop der eeuwen. En ook na dezen slag richtte zich het oude bloed weer naar den gang der vaderen.

Enkele dagen na het gevecht, waar Meyne Sjoerds met vele anderen zijn leven liet, reed een groep bereden krijgers over de wegen van Schoterland. Onder hen bevonden zich ook Markward Portenga en Peter de smid. Op de heide van Mildam vereenigden ze zich met den troep van Douwe Doest, die voor een groot deel uit voetvolk bestond.

Doel was om in Doniawerstal en Haskerland den Saksen zooveel mogelijk afbreuk te doen. Wraak wilden ze nemen over de pas geleden nederlaag. Bij St. Nicolaasga, waar zoojuist een aantal huizen in vlammen opgingen, kwam men in aanraking met den vijand. Een kort, maar hevig gevecht ontbrandde; thans waren de woudlieden overwinnaars. Een aantal Saksen werd doodgeschoten of doodgeslagen; de rest vluchtte. De aanvoerder, een zekere Leonard Zwitser, werd gevangen genomen. Tweeduizend goudguldens bood deze den woudlieden aan als ze hem weer vrij lieten. Maar de verbitterde mannen sloegen ook hem dood.

Verder ging nu de tocht, de door de Saksen bezette streken in. Maar nu kwam men tegen een goedbewapende overmacht te staan. Met woede en verbittering streden de woudmannen, maar hun zwakkere troep moest ten leste wijken. In het dichtste gewoel van den strijd bevond zich Markward op zijn trouwen Odin. Wild maaide hij met het nieuwe zwaard, eigenhandig door Peter den smid voor hem gesmeed. Tot daar opeens zijn paard struikelde over een op den grond liggenden krijger en hij en Odin met een smak ter aarde vielen. Verdoofd bleef Markward liggen.

Toen hij weer was bijgekomen, zag hij zich omringd door Saksische krijgers. Zijn mannen waren verslagen en

de overlevenden hadden de vlucht moeten nemen.

Markward voelde, dat hij door stevige riemen was gebonden. Voor de tweede maal had het noodlot hem nu in de macht van den vijand gebracht.

VI.

Vier lange dagen en nachten had Markward Portenga nu in den kerker te Sneek doorgebracht.

Onbegrijpelijk was de toestand voor hem. Wat wilde men toch? Wat had men met hem voor? Waarom had men hem ook niet doodgeslagen, zooals zoovele van zijn vrienden en kameraden? Was het, omdat men in hem een aanvoerder erkende en wilde men hem een nog smadelijker einde bereiden?

Nadat men hem in dit hok had geworpen, had hij geen aanraking meer gehad met zijn vijanden, behalve dan, dat zoo nu en dan de zware eiken deur werd geopend en hem door een krijger brood en water werd toegereikt.

Markward had vele malen zijn hersenen gepijnigd om een middel te vinden om uit zijn gevang te ontsnappen. Maar het kleine vensterluik boven in den muur was van zware ijzeren tralies voorzien en het zou hem ook niet kunnen doorlaten, daarvoor was het te nauw. Er was de mogelijkheid om den soldaat, die hem spijze en drank bracht, omver te loopen of neer te slaan. Maar, hij was er zeker van, er zouden meer krijgers in de nabijheid zijn, die hem zouden grijpen of alarm zouden slaan. En dan nog, hij zou zich bevinden midden in het door de Saksen bezette Sneek.

In weinig hoopvolle stemming verliepen traag de uren voor den gevangene. Met het leven had hij eigenlijk al afgerekend; wilde men zijn dood, hij hoopte alleen nog, dat men het dan kort zou maken.

In den namiddag van den vijfden dag werd wederom de

met ijzer beslagen deur geopend en voor de verbaasde oogen van den gevangene trad een jonge vrouw snel in de halfdonkere cel. Een groot pak werd door een soldaat achter haar op den steenen vloer gelegd. Hierop verdween de krijger en werd de deur weer met den sleutel gesloten.

De aan het halfdonker gewende oogen van Markward hadden spoedig in de binnengekomen vrouwelijke gedaante een bekende herkend.

Verrast stiet de gevangene met eenigszins ontroerde stem uit: „Bij alle goden, Irmgard, gij hier?"

De jonge vrouw lachtte, terwijl ze hem haar blanke hand toestak.

„Stil, Markward, weest niet nieuwsgierig; vraagt me thans niets. Straks hoop ik je alles te kunnen uitleggen. Wij moeten ons nu haasten. Neen, vraagt nu niets meer en doet gelijk ik zeg. Opent dat pak; het bevat de pij van een Franciscaner monnik..... trekt deze over je andere kleeren."

Het meisje sprak vrij kalm; toch viel er in haar stem eenige gejaagdheid en zenuwachtigheid te beluisteren.

Markward trachtte in zijn verbazing nog een vraag tot haar te richten. Ze antwoordde echter niet, maar stampte ongeduldig met haar rechtervoet op den grond en wees gebiedend naar het pak.

De gevangene trok nu het touw van het pak en na het papier verwijderd te hebben, ontvouwde hij de monnikspij. Tusschen de vouwen van het kleedingstuk vond hij een dubbelloops ruiterpistool met kruit en kogels en een scherp geslepen dolk.

Op de verwonderde blikken, die hij opnieuw op de jonge vrouw wierp, volgde opnieuw een gebiedend gebaar en een schouderophalen.

Markward hulde zich in de pij en trok de kap over zijn hoofd, daarna stak hij het wapentuig bij zich.

Toen hij hiermede klaar was, gebood het meisje, dat door hem Irmgard was genoemd: „Slaat nu driemaal stevig op de deur."

De jonge man voldeed aan dit bevel. De sleutel aan den buitenkant werd omgedraaid en piepend in haar hengels opende zich weer de zware deur.

„Volg me nu en vraag niets. Doe alsof het de natuurlijkste zaak van de wereld is, dat ge met mij door de stad loopt."

Markward in monnikskleedij volgde nu de jonge vrouw, die den soldaat-kerkerbewaarder vriendelijk toeknikte, door een korten gang die naar de straat leidde.

„Loop nu naast me..... trek je kap dieper over je hoofd, je bent ongeschoren," maande Irmgards stem.

Schijnbaar kalm, doch inwendig door onrust verteerd, liep het mejsie nu door de straten van Sneek, met den Franciscaner monnik aan haar zijde.

Spoedig was de Noorderpoort bereikt en zonder eenige hindernis betraden ze nu den landweg naar het Noorden.

„Maar Irmgard....."

„Weest toch niet zoo ongeduldig, Markward; straks zal ik je alles verklaren. Tot nu toe verloopt mijn plan goed."

Zwijgend liepen ze voort over den kalen kleiweg. Na een kwartier ging Irmgard de inrijlaan van een boerenerf op. Achter de hoeve, verborgen voor het gezicht vanaf den heirweg, stonden hier twee paarden naast elkaar aan een hek gebonden, een zwarte ruin en een bruine hengst.

Bij het gezicht dezer dieren kon Markward niet nalaten te roepen: „Ach, mijn brave Odin!" Op den klank der bekende en zoo vertrouwde stem hinnikte het zwarte paard vroolijk en wendde zijn verstandige oogen naar de beide, naderende menschen.

Thans kwamen uit de schuur de boer, zijn vrouw en eenige kinderen te voorschijn, die met verwonderde oogen den monnik en de jonge vrouw aanstaarden. In gebroken landstaal vroeg Irmgard: „Ben ik u nog iets schuldig, guter Freund?"

Toen de boer neen schudde, klonk het: „Mijn besten dank."

„En nu, stijg op, Markward!"

Voor de verbaasde oogen van de boerenfamilie zat de monnik met een handigen sprong op den zwarten ruin, terwijl het meisje even zwierig den hengst besteeg.

„En nu verder, Markward, en in snellen draf. We moeten ons haasten."

De beide ruiters joegen nu in snelle vaart het Noorden in.

„Waarheen rijdt ge, Irmgard?"

„Waarheen gij wilt, Markward. We moeten zien te ontkomen. Aanstonds zullen ze onze vlucht ontdekken en trachten ons in te halen. Ze zullen in de eerste plaats denken, dat we naar jouw woonplaats zullen rijden; daarom heb ik gemeend, dat het beter zou zijn, eerst naar het Noorden te vluchten. Maar waarheen nu aanstonds verder, ik weet het niet; ik ken de wegen hier niet. Nu, verder moet jij leiden."

„Aanstonds, Irmgard, krijgen we een weg, die naar het Oosten afbuigt naar Akkrum; we zullen dien volgen. Het gansche Noorden is in handen van jullie volk. Ziet, daar bij dien driesprong is de weg, die naar rechts gaat, die welke naar Akkrum voert."

Dicht naast elkaar reden de jonge man en de jonge vrouw over den kleiweg voort. Ze lieten nu de paarden stappen om deze niet dadelijk te veel te vermoeien.

„Irmgard, vertel me nu,..... ik begin wel te begrijpen, wat dit alles beteekent..... maar hoe komt gij toch hier?"

„Markward, eenige maanden nadat gij uit ons Saksen waart gevlucht, trok mijn oom Neidhart weer met een nieuw vendel naar deze landen. Enkele weken ben ik nu reeds met hem in Sneek.

„Toen ik voor enkele dagen de gevangenen zag, die te Sneek binnengebracht werden en die daarbij onze woning passeerden, bemerkte ik, dat ook jij je daaronder bevond, Markward. Dadelijk peinsde ik er over, hoe ik je uit de gevangenschap zou kunnen bevrijden. Ik werd gemakkelijk gewaar, waar men je had opgesloten. Toen heb ik voorzichtig een paar soldaten overgehaald om me te helpen bij mijn pogingen. Je weet, ik ken vele van onze soldaten al sinds jaren en ik heb steeds goed met hen kunnen opschieten."

Markward viel in: „Maar die paarden daar achter de boerderij. Hoe kwamen die daar?"

„O, ik ga zoo vaak rijden, als ik er lust in heb. Eerst ben ik met den bruinen hengst naar de boerderij gereden en ben te voet weer in Sneek teruggekeerd. Van een der soldaten, die mee in het geheim was en me in alles heeft geholpen. vernam ik, dat men ook het paard had buitgemaakt, waarop gij had gereden, Markward. Hij vertelde mij hoe het er uitzag en waar ik het kon vinden. Ik ben toen naar den stal gegaan en heb eenvoudig gevraagd, of ik dien zwarten bles ook eens mocht berijden. En zoodra ik ook dit dier naar den boer had gebracht, ben ik weer te voet teruggekeerd en ben ik jou gaan halen!"

Het meisje lachtte schalks naar haar begeleider. „Het is alles toch zoo heel eenvoudig en zoo heel gewoon, Markward!"

De jonge man lachtte met haar mee.

„Maar Irmgard, hoe nu met je zelf? Kunt ge nu nog wel weer naar je oom terugkeeren? Zal je oom je nog weer willen ontvangen?"

De lach verstierf nu op het smalle gezichtje van de jonge vrouw en eensklaps stonden haar oogen treurig.

„Als ik zou terugkeeren, dan zou mijn oom, de kapitein Neidhart Fuchs me zeker weer zonder wrok of wraak ontvangen, Markward, daarvan ben ik zeker. Hij is een krijger, maar o, hij heeft een gouden hart; hij zou mij geheel begrepen hebben. Doch ik ga niet weer terug."

De laatste zin werd door Irmgard met bijzonderen nadruk uitgesproken.

„Maar, Irmgard, wat dan?"

„Markward," en Irmgard legde haar slanke hand op de stevige knuist van den jongen boer, „Markward ik heb gehoopt, dat jij mij zoudt willen medenemen..... en anders, ja anders..... ik weet het niet....."

„Luistert: daar is met ons uit Saksen een hopman met een vendel meegekomen; zwarte Bertram noemt men hem. Een bruut, Markward. Hij is een Zwitser en de mannen van zijn vendel komen ook meest alle daar van de bergen. Deze kerel maakt het me erg lastig; hij wil, dat ik met hem zal trouwen, Markward; hij vervolgt me dag op dag. Maar nooit, nooit zal ik hem trouwen..... ik ben bang voor hem..... het is een schoft en een wreedaard."

„En je oom, wat zegt je oom hiervan, Irmgard?"

„Die haalt zijn schouders op, als ik zijn hulp vraag. Ja, ik begrijp het niet, maar die Bertram moet veel invloed hebben bij von Schaumburg; het moet een graaf of zooiets zijn..... Neen, neen!" barstte het meisje eensklaps heftig los, „terug ga ik niet, nimmer....."

Toen barstte ze los in tranen.

Markward hield de paarden in. Hij nam een hand van het meisje in de zijne en terwijl hij haar met zijn eerlijke trouwe oogen aanzag, zeide hij zacht: „Irmgard, beste meid, je gaat met mij mee, en ik zal mijn best doen om voor je te zorgen, nu en immer."

Een oogenblik zwegen beiden; toen zei het meisje met ontroerde stem:

„O, Markward, ik voelde het, ik wist het, dat ik op jou kon vertrouwen..... o, jongen, ik ben altijd zoo eenzaam geweest in mijn leven..... een ellendig oorlogskind..... ach ja jij weet dat ook wel."

Ze reden nu weer kalm naast elkander voort.

Na een poos vroeg het meisje: „Markward, zou je het vechten tegen ons volk niet willen opgeven? Je hebt me wel eens verteld, dat je op een boerderij woont. Kun je niet alleen bij den akker blijven?"

„Irmgard, wij vechten niet tegen jouw volk, maar zij vechten tegen ons. Wij zijn geen Friezen, die uwen hertog Albrecht hierheen gehaald hebben. Wij hebben een eigen landje, dat niet bij Friesland is begrepen, doch dat vrij wil blijven, gelijk het tot nu toe vrij is gebleven, dat in vele zware tijden steeds zijn vrijheid heeft bevochten... Maar hoort!"

Toen ze de paarden inhielden, hoorden ze in de verte achter hen de klank van hoefslagen.

„Ze achtervolgen ons reeds, Irmgard!"

„Bij God, laten we rennen zoo hard de paarden maar kunnen."

„Neen, het lijkt me beter hen voorbij te laten rijden; het zijn er niet velen, aan de hoefslagen te hooren. Achter ginds boschje kunnen we ons verschuilen; ze jagen ons dan wel voorbij. We kunnen daarop straks een zijweg zoeken."

De beide jonge menschen reden over den dam naar het weiland en bleven daar in de dekking van een wilgenboschje staan.

Markward keek zijn pistool goed na en stak zijn dolk onder de riemen aan het zadel, om hem straks, als het noodig mocht zijn, vlug bij de hand te hebben.

De achtervolgers kwamen snel nader. Het bleken een viertal soldaten te zijn.

De hengst van Irmgard begon onrustig te worden, toen hij de andere paarden hoorde naderen.

„Irmgard, houdt het dier toch vooral goed in bedwang!"

Toen de ruiters aan den anderen kant van het boschje den weg passeerden, liet eensklaps de bruine hengst een luid gehinnik hooren. De soldaten hielden hun paarden in; even beraadslaagden ze en reden toen terug naar den dam.

Een vloek ontsnapte aan den mond van Markward.

„Wacht hier op me, Irmgard!" beval hij het meisje. „Ik zal wel met hen afrekenen!"

Toen gaf hij Odin de sporen.

De verbaasde krijgers zagen nu eensklaps een monnik te paard, die als een dolleman op hen kwam aanstuiven. Voor de mannen goed en wel van hun verwondering waren bekomen, had de vermeende monnik reeds de voorste van hen bereikt. Een schot knalde en de man stortte van zijn paard.

Onmiddellijk zwenkte de vermeende geestelijke zijn goed gedresseerd ros. Een op hem gerichte speer duwde hij handig op zij; hij was een tweeden krijger van dichtbij genaderd; weer een schot en vlak in zijn voorhoofd getroffen tuimelde een tweede ruiter van zijn paard.

De beide anderen drongen nu aan Markward op. Een hunner probeerde hem met zijn zwaard te treffen. Hij ontweek vlug den slag, maar kon toch niet verhinderen, dat hij een lichten houw in zijn linkerarm bekwam. Het gelukte hem echter, den man bij de borst te grijpen en nu deed de dolk vliegensvlug zijn werk.

De vierde krijger zocht thans zijn heil in de vlucht.

Markward begaf zich nu ijlings naar het meisje, dat de grootste moeite had om den onrustigen en wild steigerenden hengst in bedwang te houden.

„Mijn God, Markward, wat heb ik een angsten uitgestaan," zei het doodsbleeke meisje. „Maar", en met een fanatieken blik in haar oogen, toonde ze hem een fraai versierden dolk, „als ik gezien had, dat je het niet zoudt kunnen houden, dan had ook ik toegestoken. O, maar laten we nu vlug weer gaan. Zijn die drie mannen alle dood, Markward?"

„Ik ben er zoo goed als zeker van, maar ik zal me aanstonds wel overtuigen. Ziet, de vrije paarden zijn hun kameraden reeds achterna gegaan."

Markward steeg van Odin. „Irmgard, help me even." Hij wierp de monnikspij van zijn lichaam en gooide ook zijn overkleed in het gras. „Ik heb een vleeschwonde aan mijn linkerarm, verbindt die even..... snijdt maar een stuk uit de pij."

Met trillende handen sneed het meisje een reep van het monnikskleed en verbond zoo goed ze kon, zijn arm.

„Doet het erge pijn, Markward?" Ze zag hem aan met een blik, waaruit de hoogste bewondering sprak.

„Welnee, beste meid, het is van geen beteekenis."

Markward schoot nu zijn jas weer aan; de monnikspij liet hij op het gras liggen. Daarop vergewistte hij zich, dat de drie krijgers dood waren en legde hun lichamen aan den berm van den weg.

In snellen draf ging het nu weer verder in de richting van Akkrum.

VII.

Daar was een groote beroering gekomen over het dorp Elsloo. Ja, het was oorlogstijd en men kon dan eigenlijk ook van alles verwachten. Waren niet vele vaders en volwassen zoons reeds gevallen in den strijd tegen de vreemde mannen, die waren gekomen om Stellingwerf te knechten? En lagen niet vele hoeven hier en in de omgeving in de asch? Waren niet vele families tot den bedelstaf verarmd?

Ja, dit alles was begrijpelijk. Daarvoor was er oorlog in het land.

Maar dat Markward Portenga met een troswijf van de vijanden was komen aanrijden en dat dit vrouwspersoon, dat tot de Saksen behoorde, die het Stellingwerfsche land bedreigden, daarbij nog onderdak had gevonden en huisvesting had gekregen bij Peter den smid, dit was toch onbegrijpelijk.

Ja, deze vrouw zelf zou hen zoo direct geen kwaad kunnen berokkenen, maar zou ze geen spionne kunnen zijn, die haar landslui alles over Stellingwerf zou berichten?

En de huwbare dochters van de huislieden bliezen het vuurtje der verdachtmaking hard aan. Was het ook geen schande dat Markward uit de eerbare dochters van Elsloo of van verder Stellingwerf geen keuze kon doen? Men wist wel niet zeker, dat hij dit wijf als vrouw zou nemen, maar was het wel betamelijk, netjes en fatsoenlijk, dat hij aankwam met een deerne, die hij had opgevischt uit den ontuchtigen sleep, die de vijandelijke krijgsknechten volgde?

Vooral de beide volwassen dochters van Abel Frankena roerden haar mond. Ging het aan, zoo zeiden ze, dat de laatste nakomeling, behalve den miswassen Gerloff dan, de eenige erfgenaam der Portenga's, daar omgang had met zoo'n onbekend vrouwmensch, dat behoorde tot de vijanden van Friesland en Stellingwerf? Was daarvoor zijn vader gesneuveld; had daarvoor zijn moeder den dood verdiend? En de Frankena's vooral en de Portenga's, zij waren toch met heer pastoor, degenen, die de eigenlijke waarde van Elsloo uitmaakten.

Ook Peter den smid bereikten deze praatjes. Maar de ijzeren snorrebaard lachte, zoodat zijn misvormd gezicht een nog onaantrekkelijker en grimmiger uitdrukking kreeg. En Aleid, zijn dochter, schudde meewarig het hoofd over het geklets; haar medeleven met de zwervelinge Irmgard werd er nog inniger door.

„Bah", zei Peter, „dat wijvengespuis van de Frankena's durft waarlijk ook nog een grooten mond op te zetten. Maar waar was hun vader Abel bij al de gevechten, die we hebben geleverd? Alleen bij Sloten was hij van de partij; maar hij bleef veilig op den achtergrond en hij was een der eersten, die het hazenpad kozen. En dan er aan te denken, dat niet in de eerste plaats de kleine boeren en handwerkslieden er belang bij hebben om de Saksen te weren, doch als het op geldelijk belang aankomt, de groot-grondbezitters, zooals die Abel Frankena er een is."

Oom Gerloff was met een schok opgerezen van den stoel in de woonkamer van zijn kasteel, toen Markward daar op dien lachenden zomerdag opgewekt binnentrad. Met zijn cynische wereldbeschouwing en in al zijn onverstoorbare onverschilligheid en kalmte, was hij toch zijn neef tegemoet geijld; oom had den binnentredende bij diens beide handen gegrepen en deze krampachtig gedrukt.

„Markward, mijn jongen, jij toch weer terug? O, God is groot en hij beschermt de heidenen! Je oom had je nu toch echt opgegeven, want iedereen wist te zeggen, dat je nou dood, heelemaal morsdood waart. Zij, die met je in het gevecht waren, hadden je dood op den grond zien liggen.

„Bij alle groote goden van Stellingwerf en andere heidenen, wat ben ik blij, dat je weer terug bent..... Gaat zitten, mijn jongen, gaat zitten en gaat rusten."

Oom scharrelde zijn tweede stoel op en sleepte die naar voren.

Nadat oom wat was gekalmeerd, gaf Markward een beschrijving van wat er was voorgevallen en wat daar was met die jonge vrouw. Het meisje, dat hem had gered en waarmee hij nu in Elsloo was aangeland, kende hij sinds lang. In den tijd, dat hij als gevangene der Saksen in het groote Duitschland had verkeerd, had hij geregeld met haar omgegaan; daar in dat vreemde land was zij steeds voor hem een goede vriendin en een groote steun geweest. Met Neidhart Fuchs was hij daar heen gegaan; met dezen grooten kapitein was zij thans naar hier gekomen. Want Fuchs was haar oom of op andere wijze aan haar verwant.

Toen oom Gerloff zijn uiteenzetting had gehoord, legde deze zijn knokige hand op den schouder van Markward.

„Mijn jongen," sprak hij, „gij handelt als de rechtvaardige, gelijk de ware mensch moet handelen. Je oom Gerloff keurt alles goed."

Oom was nu druk in de weer om zijn neef van eten en drinken te voorzien. Intusschen ging hij in één stuk door met babbelen.

„Maar heeroom Nicolaas zal nu wel weer wat vinden om ons te plagen, de rakker..... Ja, die mooie pater is er ook weer geweest."

„En," vervolgde Gerloff, „ziet eens wat ik gevonden heb. Weet je niet, dat daar aan den oostrand van onze

heide naar den kant van Diever enkele van die bergjes liggen, waar de witte wijven spoken, zooals domme menschen zeggen en die door de mannen van de heilige kerke worden vervloekt. Die zijn door menschen gemaakt, Markward, menschen zooals wij. En uit de eerste die ik omwroette, haalde ik dit mooie kruikje."

En oom haalde uit een met ijzer beslagen kist, waarin hij allerlei schatten had geborgen, die hij uit moeder aarde had opgedolven, een ongeschonden potje uit heel ouden tijd voor den dag. Het teere baksel in rose pastelkleur was versierd met zorgvuldig ingedrukte kruisfiguren.

Markward had op dit tijdstip eigenlijk weinig lust om naar ooms oudheidkundige uiteenzettingen te hooren, maar de bultenaar was door de behouden thuiskomst van zijn neef weer in een andere, meer hoopvollere wereld geplaatst en vanzelfsprekend kon hij nu ook niet nalaten weer een uitval te doen op pastoor.

„En toen ik, Markward, uit het veld terugkwam met dit potje, kwam ik pastoor Nicolaas tegen. De deugniet loopt alle landen af, om ze te meten en te zien of de Elsloërs misschien ook nog iets te weinig betalen aan hem en de kerk. Ik liet hem dit mooie potje zien en toen zeide hij op zijn zalvenden toon: „Mijn zoon, wat gij daar in handen hebt, is nog gansch heidensch. Wee u, dat gij u met deze zaken ophoudt. Ze zijn des duivels!" En toen, Markward, had ik den kerel wel met de kruik tegen zijn hoofd willen gooien, maar ik vond het te jammer van het fraaie baksel, dat dan licht breken zou.

„Ik heb hem in zijn gezicht uitgelachen en gezegd: „Dit kruikje, heeroom, is mij meer waard dan uw heele miskelk."

Markward stuitte nu ooms woordenvloed. Het gesprek liep nu weer over andere dingen. Oom meende, dat de behouden terugkomst van zijn neef weer vroolijk gevierd

diende te worden. Ze besloten daarom, om alle strijders van Elsloo uit te noodigen voor een gezellig samenzijn. Oom Gerloff zou zorgen voor brandewijn en bier, stoet en ham.

VIII.

Voor Markward brak er nu een gelukkig jaar aan.

Het was een paar weken na zijn terugkomst. Toen kwam hij op een middag, na een bezoek bij Irmgard, op Portenga, met de boodschap: „Oom, we gaan de hoeve weer opbouwen; 't gaat nu vast door ook. D'r zal een boerderij verrijzen, zooals Elsloo die nog niet kent."

Oom Gerloff grinnikte. Een weinig spottend zeide hij: „Je bent nu ineens maar vastbesloten Markward. Je oom zal je hierin niet tegenwerken, integendeel, hij wil je daarbij nu zooveel mogelijk helpen. Irmgard is het ook waard, mijn jongen; ik heb haar in dezen korten tijd al goed leeren kennen en waardeeren."

Markward, de geharde jonkman, die reeds zooveel had ondervonden in zijn leven, die al zoovele malen den dood onder de oogen had gezien, zijn gezicht kleurde zich rood alsof hij nog een schoolkind was.

„Maar, Markward, er is één beding. Ik weet wel, er is geld genoeg om twee hoeven te laten bouwen, maar ik wil graag wat leiding hebben bij den bouw. Ja, jongen, ik heb de laatste dagen al eens een en ander overdacht, want oom verwachtte je boodschap al. Nu dan, Jan Reinders, de timmerman van Elsloo, zal de hoeve bouwen; Evert Frankes van Oosterwolde zal de balken in de kamer versieren naar het oude gebruik. Het maalkruis en de andere heilige teekens, zooals wij die van ouder op ouder kenden, zullen de balken in ons woonvertrek sieren. En het paard zal op het hoogste punt, op den naald van de schuur, tegen de lucht afsteken, het paard van Wittekind

de Saks, die alle pastoors uit zijn land joeg. En Peter zal dit paard smeden op mijn aanwijs."

Markward gaf in alles aan de wenschen van zijn oom toe. Ook waar deze de grachten wilde laten uitdiepen en verbreeden en een afzonderlijk klein vertrekje wilde hebben, waar hij zoo nu en dan zou kunnen vertoeven en zijn geliefkoosde heidensche schatten bergen.

Een paar dagen later kwam reeds Jan Reinders met zijn gezellen om den ouden boel op te ruimen. Oom Gerloff stond den ganschen dag bij het werk om op alles te letten, wat uit den bodem te voorschijn kwam. Het waren meest scherven van aardewerk en een enkele oude munt. Ook zag hij, dat er zwarte banen van oudere fundamenten door den bodem liepen van een bouwwerk, dat hier eenige eeuwen vroeger moest hebben gestaan. Uit de grachten kwamen diggels van allerlei vaatwerk voor den dag; sommige grof en broos gebakken, andere met glazuur; verder tegelfragmenten en glaswerk. En oom Gerloff sleepte alles in volle toewijding naar de woonkamer van zijn kasteel.

Pastoor kwam ook zoo nu en dan eens kijken, maar zoodra hij dan Gerloff bemerkte, ging hij spoedig weer de poort uit. Eenmaal kon hij Markward te pakken krijgen, zonder dat de kritische blikken van oom Gerloff op hem rustten.

„Markward Portenga," zoo begon pastoor, „dit wordt een kostelijke hoeve. Gij zijt ook juist de man, die uit den akker zal halen, wat er in zit. En ik meen, dat gij aan dat Duitsche meisje een goede vrouw zult hebben. Zij is een vriendelijk en helder kind."

Na deze vriendelijke en innemende inleiding kwam dan de aap uit de mouw.

„Portenga, met uw oom Gerloff heb ik ook al eens gesproken over de plichten die op de zathe der Portenga's rusten ten behoeve van de heilige kerk. Maar Gerloff is

een heiden, ja — en het doet mij vreeselijk leed, dat ik dit moet constateeren — een vreeselijke heiden, zooals men deze hier in het Stellingwerfsche (God beter 't) nog zoovele vindt. Maar zij, die straks uwe vrouw wordt, is gelukkig een oprechte christin; en ik hoop voor uwe hemelsche zaligheid, dat aanstonds de tienden en boltijden en de was voor de eeuwige keerse en alles wat volgens de papieren der heilige kerk rust op de zathe der Portenga's weer oprecht betaald zal worden. In mijn gebeden zal ik u en uwe nakomelingen daarvoor dankbaar gedenken."

Toen pastoor zijn rede had afgestoken, had Markward moeite om niet te glimlachen. Hij bleef echter uiterlijk ernstig, toen hij lakoniek zeide: „Ik kan mij uw zienswijze geheel verklaren, heeroom. Ja, een pastoor kan ook niet van den wind leven. En ik beloof u daarom, dat ik met oom Gerloff deze zaak eens ernstig zal bespreken en overwegen. U hoort dan later hierover wel ons besluit."

Pastoor Nicolaas trok af met een zoetsappig dankwoord, maar met de gramschap in zijn hart. Met dat volk van Stellingwerf was in zaken van het christelijke geloof geen land te bezeilen. Dat de heilige kerk hem, den zuiderling, ook naar deze vreeselijke streken had gezonden om Gods woord te verkondigen. In hun hart waren de menschen hier nog even groote heidenen als in de dagen toen ze den heiligen martelaar Bonifacius niet zoo heel ver van hier hadden doodgeslagen. En wanneer de meesten zoo af en toe ook wel eens in de kerk kwamen, zaten ze zich daar vreemd en onwennig te vervelen.

IX.

De bouw van de nieuwe boerderij der Portenga's vorderde snel. Zware eiken werden gekapt, gezaagd en behouwen en op dit ijzersterke bindwerk werd het spantwerk opgericht.

Achter de groote schuur werd een apart hok, met riet gedekt, gebouwd als schaapskooi. Het kon meer dan tweehonderd dieren bevatten.

Intusschen had Irmgard reeds vele weken gewoond in het gezin van Peter den smid. Voor Aleid, de dochter, was ze reeds als een zuster geworden. Voor deze had ze ook geen enkel geheim meer van haar avontuurlijk en tevens mistroostig, droevig leven. Maar ook voor Peter, diens vrouw en de beide volwassen zoons was zij een zeer gewaardeerde huisgenoote geworden. Het meisje uit den legertros van den vijand, met haar smalle, fijne gezicht, haar tengere gestalte, werd in haar wezen geheel door hen begrepen. Er was een wederkeerige vriendschap ontstaan, die mede op vertrouwen berustte.

Maar mocht zich rondom de hoeve Portenga een ander leven openbaren, de krijg woedde nog steeds over de landen. Zoo nu en dan kwam van Douwe Doest of Peter Speelvogel, die in het Westen van Stellingwerf een vendel aanvoerde, bericht, dat er weer wat op handen was en dat versterking van hun benden zeer noodig was. Dan zadelde Markward Odin en Peter Meinesz besteeg den bruinen hengst en met vele anderen uit de dorpen hielden ze wacht en vochten aan de landpalen van Stellingwerf en Schoterwerf.

In den laten nazomer was de nieuwe hoeve der Portenga's gereed. Trotsch verrees daar de boerderij tusschen de oude eiken in het zuiden van Elsloo, van den weg gescheiden door een breede gracht, geflankeerd door een fraaie poort op den oprijdam.

Boven de huisdeur was de levensboom, de esch met zijn drie wortelen in moeder aarde, aangebracht en in de uiteinden van de balken van het woonvertrek was het maalkruis in het stoere eikenhout gesneden, geflankeerd in sierlijke bochten en hoeken door allerlei oude figuren en geheimnisvolle teekenen; dit alles naar ingeving en op bevel van oom Gerloff, die beweerde van alle figuren de juiste beteekenis te kennen. De oude tegels met de blauwe versiering van de oude boerderij waren weer achter den haard aangebracht.

Het liep reeds tegen den herfst, toen Markward en Irmgard trouwden in de parochiekerk van Elsloo. Velen van het dorp hadden de moeite genomen deze plechtigheid bij te wonen uit eerlijke belangstelling of uit misplaatste nieuwsgierigheid.

Oom Gerloff zat naast Peter den smid op de voorste bank voor het altaar. Wanneer de blikken van pastoor Nicolaas tijdens zijn toespraak tot het jonge paar eens afgleden naar de eerste bank, dan troffen hem de spot uit de kleine scherpe oogjes van oom Gerloff en de harde, onverbiddelijke oogopslag van Peter Meinesz. Dan gingen de blikken van pastoor weer spoedig naar de groote schare.

Toen de lieden na het verlaten van de kerk het kerkepad bewandelden, wist de bevolking van Elsloo, dat Markward Portenga en Irmgard, de Saksische deerne, door den priester voor God in den echt waren vereenigd.

Er waren nog slechts weinige weken verloopen, sinds Markward met Irmgard Elsloo was binnengereden, of de geheele bevolking van het dorp had, ondanks al het aan-

vankelijke wantrouwen, met het meisje uit die vreemde oorden vrede en vrienschap gesloten. Men had haar leeren kennen als een gevoelvolle jonge vrouw, die na een treurig en ellendig leven zonder toekomst diep dankbaar was een eerlijken en toegewijden echtgenoot te hebben gevonden en een omgeving, waarin ze zich na een korte kennismaking geheel thuis gevoelde. Het was hetzelfde, het Saksische bloed, dat zoowel door haar aderen als door die van het volk hier vloeide.

Het was eenige dagen, nadat het huwelijk was gesloten. De boerderij was nu geheel ingericht; een twaalftal koeien graasden reeds in de weide en oom Gerloff reisde door de Zevenwouden en Drente om te trachten voor den winter de schaapskooi gevuld te krijgen.

Irmgard deed eenmaal nog een schuchtere poging om haar man terug te houden van den krijg tegen hare landgenooten. Ze wilde hem niet afvallig doen worden van zijn volk, maar meende toch hem het hopelooze van zijn strijd onder de oogen te moeten brengen.

Na een gedachtenwisseling zei Markward tenslotte: „Goed dan, Irmgard, morgen ga ik geheel Stellingwerf langs. Ik zal de zaak van onze landstreek bespreken met onze stellingen en dorprechters. En aan hun uitspraak moet en zal ik me houden; wat er verder ook gebeure."

Toen laat op den avond van den tweeden dag Markward weer was teruggekeerd, vertelde hij aan zijn vrouw, dat hij aan de vertrouwensmannen in Stellingwerf had voorgesteld om een vrijgeleide aan te vragen bij de Saksische regeering om met haar den toestand te bespreken en te trachten tot een vergelijk, een vrede, te komen. Twee stellingen van Stellingwerf en twee vertrouwensmannen van Schoterwerf, benevens hijzelf, Markward, zouden daarvoor de reis naar Franeker, waar het Saksische bewind zetelde, ondernemen.

Eenige dagen later kwam het bericht van den stelling van Oldeberkoop, dat het vrijgeleide was verkregen en dat de Saksische regeering de voormannen van Stellingwerf en Schoterwerf gaarne verwachtte.

Odin werd van stal gehaald; in vroolijken draf ging de fraaie zwarte ruin met zijn berijder den zandigen heerweg naar Oldeberkoop af. 's Avonds laat kwam het gezantschap voor de poort van Franeker aan. Op vertoon van den vrijgeleidebrief kwam men binnen de veste.

Door het gezelschap was Portenga aangewezen als woordvoerder, omdat hij de Nederduitsche taal goed had leeren spreken en verstaan.

Den volgenden dag werden de vertegenwoordigers der hooge woudstreken toegelaten tot de bewindslieden der Saksen. In de ruime zaal van het regeeringsgebouw zaten aan de eene zijde van de lange tafel de vertegenwoordigers der Saksen: de ernstige en vertrouwenwekkende figuur van den gevolmachtigde Hendrik von Stolberg en de aanvoerder der troepen, Wilwolt von Schaumburg, en nog twee hooge personages. Aan de andere zijde werden aan Portenga en de andere mannen van Stellingwerf en Schoterwerf zetels aangewezen.

Nadat de woudlieden door heer Hendrik von Stolberg vriendelijk waren begroet, vroeg deze met heldere, kalme stem: „En nu heeren van de woudstreek, wat is uwe boodschap?"

„Heer, we willen gaarne spreken met u over de belangen van onze landstreek", aldus antwoordde Markward. „Heer, uw hertog heeft Friesland bekomen van den keizer en de Schieringer Friezen hebben hem hier ingehaald. Dat is hun zaak. Hierover hebben wij goed- noch afkeuring uit te spreken. Doch Stellingwerf en Schoterwerf hebben nimmer behoord tot de eigenlijke Friesche landen. Bij de bulle van keizer Frederik III zijn zij vrij verklaard. Ook

wordt in deze streken niet de Friesche taal gesproken."

„Stellingwerf en Schoterwerf zijn toch in het verbond der Zevenwouden begrepen en Zevenwouden is een der drie Friesche gouwen," meende Hendrik von Stolberg.

Markward Portenga antwoordde echter: „Zevenwouden is een vrij verbond van landen om elkaar in nood bij te staan; het is echter geen staatkundige eenheid."

„Behooren Stellingwerf en Schoterwerf dan tot Drente?" vroeg Hendrik von Stolberg nu.

„Ook bij Drente behooren ze niet. Ze hebben een eigen taal en eigen instellingen. Ze verlangen niets van een ander, maar vragen alleen met rust gelaten te worden door anderen. Door de eeuwen heen hebben ze steeds hun land verdedigd en van vreemde overheersching vrijgehouden."

„Maar", zoo wedervoer von Stolberg, „ge waart toch ook tegenwoordig bij hen die bij Sloten en op zoovele andere plaatsen onze mannen beoorloogden."

„Dit is waar," erkende Markward, „maar dit was een uitvloeisel van aanslagen, die uwe mannen tegen onze landstreken beraamden. We waren niet alleen bij Sloten, maar op alle plaatsen, waar voor ons land gevaar dreigde."

„Ge wenscht dus?"

„Dat de Saksische regeering Stellingwerf en Schoterwerf als vrije landen erkent. De landzaten daar wenschen gaarne met u in vrede te leven."

Hendrik von Stolberg wendde zich thans tot zijn rechter buurman Wilwolt von Schaumburg. Eenige minuten wisselden beiden achter in de zaal van gedachten.

Toen ze weer gezeten waren, sprak von Stolberg: „Mannen, wij zijn van meening, dat Schoterwerf en Stellingwerf tot Friesland behooren. Ik geef u in gemoede den raad, tot ons te komen en ik geef u de verzekering, dat ons bestuur u geen lasten zal veroorzaken, doch het Saksische bewind aan uw gewest ten goede zal komen.

„Mocht gij — en dit zou tot mijn leedwezen zijn, want ik ben tegen ieder onnoodig bloedvergieten — er echter niet toe genegen zijn, dan zal von Schaumburg met zijn leger uwe landen dwingen en dat tot uwe groote schade. Ge zult het toch ook met mij eens moeten zijn, dat verdere tegenstand van u geheel nutteloos is, nu overig Friesland reeds geheel in onze hand is."

Nogmaals, maar weer tevergeefs, trachtte Markward den gevolmachtigde van den hertog tot andere gedachten te brengen. Toen rees de hooge gestalte van Hendrik von Stolberg op achter de tafel. Hij reikte de afgevaardigden van de Hooge Wouden de hand en drukte ze hartelijk.

Daarop sprak hij ze nog als volgt toe: „Mijne heeren, we zijn een broedervolk; het zal me veel leed doen, dat we nog langer tegen u de wapens zullen moeten voeren. Maar het is werkelijk onze meening, dat de grens van Drente in uwe streek ook de grens van Friesland is. Een apart staatje tusschen die beide gewesten kunnen we niet erkennen."

Tegen den middag reden de vijf voormannen der woudlieden weer in de richting van hun heimath. Hun stemming was verre van opgeruimd, want ze wisten, dat ook verder over hun dorpen de krijg zou woeden, de strijd, die gelijk zich dit liet aanzien, voor hen zoo goed als hopeloos was.

Maar ondanks dit dacht geen hunner er aan, om hun land over te leveren in de handen van hen, die thans over Friesland heerschten.

X.

Nu de Saksische regeering niet genegen was om Stellingwerf en Schoterwerf als afzonderlijke, niet tot Friesland behoorende landstreken te beschouwen, bleef er den landzaten geen keuze meer dan den strijd voor de vrijheid voort te zetten. Maar zwaar drukte deze last op de inwoners. Zoo goed als geheel Friesland had reeds hertog Albrecht gehuldigd; slechts enkele vrijbuitersbenden als van Douwe Doest en Peter Speelvogel zetten nog den vrijwel hopeloozen kamp voort.

Voor Irmgard was de boodschap, die Markward uit Franeker had meegebracht, een groote teleurstelling geweest. Zoo innig had ze gehoopt, dat er tusschen deze landen en de Saksische regeering een vergelijk kon worden getroffen. Thans, hoe gelukkig zij zich gevoelde in haar nieuwe heimath, en juist omdat ze zich daar zoo thuis gevoelde, leefde ze steeds in angst voor de toekomst. Ze kende ook te goed de kracht der wapenen van hertog Albrecht, om te kunnen gelooven, dat deze dorpelingen van een zoo kleine landstreek den strijd met succes zouden kunnen volhouden. En daarnaast plaagde haar steeds de vrees voor den zwarten Bertram; in haar binnenste was ze vast overtuigd, dat deze haar eenmaal zou opsporen en trachten wraak te nemen.

Meermalen gaf ze haar ongerustheid te kennen aan haar man. Maar deze trachtte haar dan met een lach gerust te stellen.

„Zottin," zeide hij dan, „we zitten hier veilig; mocht de hoogste nood komen, dan kunnen we nog altijd over de

eindelooze heide naar Drente uitwijken. En Stellingwerf is nog steeds vrij; alle stroopende benden worden aan onze grenzen gekeerd."

„Niet alle, Markward, hoe vaak is het al gebeurd, dat troepen doorbraken en hier en daar roofden en plunderden. Hoe vaak hebben we reeds tegen den hemel het lichten van brandende hoeven in onze omgeving gezien."

„Weest toch niet angstig, voor de tijd daar is. kind!"

„Neen, Markward, laf ben ik niet; in mijn vorige droevige dagen, die altijd moesten worden doorgebracht, waar oorlog en ellende heerschten, heb ik te veel gezien, om niet hard te kunnen zijn, als het noodig is. Maar ik heb ook den oorlog te lang van nabij gezien, om niet voldoende te weten, dat alles daar van den worp om geluk en ongeluk afhangt. En daaraan denk ik ook elken keer als gij Odin zadelt om je plicht te doen met de andere Stellingwervers, Markward."

En zoo vaak kwam dan nog Irmgard weer met haar voorgevoelens voor den dag: „O, Markward, ik ben hier zoo gelukkig met jou, maar binnen in mij zegt steeds een stem, dat dit niet lang zal duren."

Maar na deze buien van angstig voorgevoelen en neerslachtigheid was ze dan weer de opgeruimdheid en moed zelve. Ze was al spoedig op en top boerin geworden. De oude dienstmaagd, die ze hadden genomen, had haar boter en kaas leeren maken en verder in alles wat tot de bezigheden van een boerin behoort, onderricht. Veel ook had ze hierin te danken aan Aleid Peters, die haar boezemvriendin was geworden.

Toen de winter naakte, Slachtmaand daar was, werd er een vet zwijn geslacht en het was met Aleid, dat Irmgard de boel beredderde, en een slachtvisite aanrichtte, zooals die naar landsgebruik hier sinds honderden van jaren werd gehouden.

Met oom Gerloff kon Irmgard zeer goed overweg. Hoe nukkig de bultenaar overigens ook was, het vreemde meisje, dat hier zoo plotseling was neergestreken, had ooms grootste achting. Intusschen was Gerloff Portenga zijn oude gewoonten in alles trouw gebleven. Met de koeien en paarden bemoeide hij zich zoo goed als niet, maar de tweemaal honderd Drentsche schapen, die hij bijelkaar had gekocht, stonden onder zijn hoede. Vele dagen hield hij den Elsloër scheper gezelschap, die sokken breide tot in het oneindige; als deze kende hij alle hulten en bulten, gaten en veenplassen op de heidegronden, die tusschen Elsloo en Appelscha, Wateren en Doldersum lagen.

Vele malen kwam hij dan terug met allerlei dingen, die hij bij zijn tochten had opgedaan, want hij wist precies, waar wat te vinden was; hij wist waar de met heidekruiden bewassen bodem door de natuur was gevormd en waar in lang vervlogen tijden menschen in den grond hadden gewroet. In zijn kamertje had hij een heele reeks van potjes, versierd en onversierd, ledig of met beenderresten gevuld, uitgestald en daarnevens een aantal donderbeitels, zooals het volk deze steenen wapens noemde.

Eenmaal kwam oom terug met enkele zaken, die hij angstvallig in zijn broekzak hield.

„Nu ga ik heeroom vanavond een bezoek brengen, Markward."

„Zoo," antwoordde deze, „heeroom zal wel bijzonder met dat bezoek ingenomen zijn."

Oom Gerloff lachtte spottend.

Irmgard, die streng katholiek was opgevoed en zich zoo nu en dan wel eens lichtelijk ergerde aan ooms ketterijen, zooals ze dat noemde, viel in: „Oom, laat pastoor toch eens met rust."

„Weest blij, Irmgard, dat ik hem eens een keer opwek

uit zijn veel te groote rust. En daarbij, heeroom mag me zoo graag."

Een liedje fluitend, toog oom nu naar pastoor. Hij liet den klopper eenige keeren met overbodig geweld tegen de deur bonzen, zoodat de huishoudster verschrikt kwam aansloffen.

Het luikje in de deur werd geopend. „Wie is daar?"

„Gerloff Portenga, als je het nog niet hebt gezien," was het hoffelijke antwoord.

„Wat wil je, Gerloff?"

„Ik wil pastoor spreken."

„'k Zal hem vragen, of hij je kan ontvangen."

„Zeg hem, dat het gaat om een persoon, die zijn zielerust niet kan vinden."

De oude huishoudster kwam spoedig terug en opende de deur. Oom Gerloff ging naar binnen en meteen trad pastoor Nicolaas vanuit de kamer in het portaal.

„Wat is uw boodschap, Gerloff Portenga?"

„Het is een zaak van groot gewicht. Ik heb toch al gezegd, dat het gaat om de zielerust van een rampzaligen sterveling. Laten we naar de kamer gaan en geef me een stoel, zooals het oude gebruik betaamt."

„Ik heb reeds bezoek, vriend; kunt ge morgen niet terug komen?"

Gerloff antwoordde koppig: „Dat gaat niet; er is haast bij; en dat u bezoek heeft, hindert niet. Ik heb u iets te vragen en als u me niet kunt antwoorden, misschien kan uw bezoeker het dan. Twee weten meer dan één."

Pastoor Nicolaas begreep, dat hij den halsstarrigen bultenaar niet goedschiks kwijt kon raken; met blijkbaren tegenzin ontsloot hij de deur naar de woonkamer en verwees oom Gerloff naar een zetel.

Aan de tafel zat reeds het bezoek, zooals de pastoor

zich had uitgedrukt; het was een jonge man in priesterkleedij.

„Als ik u vragen mag, heeroom, wat voor snuiter is dat?" was Gerloffs brutale vraag, terwijl hij naar den bezoeker wees.

„Deze heer is een priester, die op reis is uit het Zuiden en hier gaarne wil overnachten," was het koele en bitse antwoord van pastoor Nicolaas.

„Ah," meesmuilde de miswassene, „die heer schijnt nog al vaak van Zuid tot Noord te reizen; ik heb hem al meermalen gezien."

Er volgde geen antwoord op deze opmerking.

„En nu uwe dringende boodschap, vriend," drong pastoor Nicolaas aan.

Oom Gerloff tastte in zijn broekzakken en haalde een snoer van fraaie barnsteenen kralen voor den dag, verder een prachtig versierd bronzen mes en een bronzen armring. Hij legde zwijgend deze voorwerpen voor zich op de tafel.

De beide geestelijken keken hem met verwonderde oogen aan.

„Wat beteekent dit eigenlijk, Gerloff," vroeg pastoor Nicolaas.

„Kijk, heeroom, deze dingen heb ik diep uit het zand van onze heide gehaald. Ze zijn afkomstig van onze voorouders, al heel lang geleden, vele honderden van jaren. En nu, mijnheer pastoor, nu zegt gij steeds in uw preeken, dat onze vaderen wilden en menscheneters waren en dat alleen in het land van de joden vroeger brave en nette lieden woonden, die wat wisten en wat konden. En nu verzoek ik u, heeroom, vriendelijk om volgenden Zondag eens een preek te houden, waarin ge ons verklaart, hoe deze dingen hier diep in het heidezand kunnen liggen en wie ze hebben vervaardigd. Oom Gerloff komt dan ook in

de kerk en hij zal een aandachtig toehoorder zijn. Ja, bekijkt de zaken maar goed, heeroom, want Gerloff neemt ze weer mee naar huis; hij vertrouwt ze niemand anders toe dan zichzelf."

Met inwendige gramschap had de pastoor den woordenvloed van de miswassene aangehoord; hij wilde echter zijn groote verstoordheid niet doen blijken, en zeide schijnbaar kalm: „Maar vriend Portenga, ge wildet toch spreken voor iemand, die zijn zielerust niet kan vinden."

„Ja juist, heer pastoor, en die iemand ben ik zelf. Mijn ziel is namelijk zeer verontrust over veel wat ze in uw preeken hoort en dat ze niet met de waarheid over onze voorouders en ons volk overeen kan brengen. Daarom zal ze ook zoo graag het raadsel van deze zaken door u verklaard zien."

Oom Gerloff stak nu zijn schatten met afgemeten kalmte weer in zijn broekzakken, en met een „tot Zondag, heeroom," verdween hij door de deur.

Zoodra oom weer thuis was, vertelde hij aan de aanwezigen met welbehagen zijn belevenis bij pastoor Nicolaas. „Maar, Markward," zoo eindigde hij, „houdt den pastoor en den anderen knaap goed in de gaten. Denkt er om, Nicolaas is geen landsman van ons."

De zaak der Stellingwervers werd hoe langer hoe wanhopiger. Wilwolt von Schaumburg, de opperbevelhebber der Saksische troepen was met een sterk leger door Schoterwerf getrokken en de inwoners der dorpen hadden stuk voor stuk Albrecht van Saksen trouw moeten zweren. De Stellingwervers hadden nog geprobeerd von Schaumburg bij den Kuinderovergang te keeren, maar de overmacht was veel te groot gebleken; nadat aan beide zijden eenigen waren gevallen, waren de landzaten terug getrokken.

Von Schaumburg had daarop te Olderberkoop zijn ten-

ten opgeslagen. En hierop hadden de leiders der Stellingwervers te kiezen gehad: ook zij hadden den Saksischen hertog te huldigen, of hun dorpen zouden geplunderd en verbrand worden.

Wijl nu de zaak geheel hopeloos scheen, hadden vele dorpen aan von Schaumburg hun onderwerping aangeboden.

Markward Portenga, Peter Meinesz en vele anderen van Elsloo, Boijl, Noordwolde en de oostelijke dorpen waren mistroostig weggetrokken; hoe wanhopig de toestand zich echter ook liet aanzien, ze hadden toch hun zaak niet willen opgeven en dachten er ook nu nog niet aan, den hertog te huldigen.

Zoo kwam de winter over het land; een winter van bange zorg voor het heden en de toekomst. Treuriger steeds werden de toestanden; bedelaars en allerlei vagebonden doorkruisten de streken en hongerende benden van have en goed beroofde lieden trokken bedelend langs de boerenhoeven.

XI.

Toen de winter zijn einde naderde, brak op de landerijen het drukke leven weer aan.

Markward Portenga had het plan opgevat om dit jaar een bunder goede heidegrond te ploegen en voor bouwland te bestemmen. Voor de bemesting wilde hij ook een deel der mest van de Drentsche schapen benutten. Als de algemeene vrede weer in de landen mocht terugkeeren en er weer rustige toestanden zouden zijn ingetreden, hoopte hij nog sneller Portenga-zathe van jaar tot jaar uit te breiden met nieuw-ontgonnen gronden. Er lagen nog vele tientallen hectaren woeste grond van goede kwaliteit in haren uitgang.

Het was een schoone ochtend in laat-zomer. De zonneschijf, die reeds haar nog warme stralen over de landouwen uitgoot, gaf aan, dat het ongeveer zes uur in den morgen was.

Op de hoeven in het dorp was reeds het nieuwe alledaagsche leven ontwaakt; de akkers vroegen nog veel werk; veel rogge en haver wachtte nog op het binnenhalen.

Ook op Portenga-hoeve waren de banderdeuren reeds naar buiten opengeklapt. Folkert, de knecht, wist, dat zijn baas heden naar de Steenwijker markt wilde rijden. Uit de groote kamp achter de boerderij haalde hij twee der paarden, Odin en Baldur, gelijk de bruine hengst door oom Gerloff was gedoopt. Hij bond ze vast aan de ijzeren ringen in den muur en ging ze flink schuieren. Folkert zou het heden bij het binnenhalen van het koren alleen moeten doen met de Friesche ruin, die Portenga er voor eenige maanden had bijgekocht.

De knecht was nauwelijks klaar met schuieren, toen ook Markward verscheen. Met z'n beiden reden ze een der nieuwe, groen geverfde wagens uit het wagenhok en laadden deze met een paar vaatjes boter. Hierop werden Odin en Baldur ingespannen.

Thans kwam ook Irmgard naar buiten in het gulden licht der ochtendzon.

De beide goedgevoede paarden trappelden driftig, vol verlangen om onder leiding van hun zoo zeer bekenden leider hun krachten in te spannen over de wijde wegen onder den blauwen hemelkoepel.

Wolf sprong vroolijk blaffend rond het gespan, hopende met den wagen mee te mogen draven. Maar Markward riep hem bij zich. „'t Gaat vandaag niet, Wolf; de tocht is te ver voor je. Pas vandaag maar weer flink op de vrouw, jongen." Portenga streek den grooten hond liefkoozend over den breeden kop.

Toen Markward gezeten was op de voorplank van den wagen en hij moeite had om de ongeduldige paarden in bedwang te houden, trad Irmgard nog op hem toe.

„Markward, weest voorzichtig, je weet, men zegt, dat ook in Drente de wegen zeer onveilig zijn van stroopend volk. En je bent geheel alleen."

„Dwaas wijfje", lachte haar man, „van hoevele gevaarlijke tochten ben ik niet zonder kleerscheuren teruggekomen; en nu zou een zoo vredig ritje naar Steenwijk me kwaad kunnen berokkenen?"

„Ja, het is eigenlijk ook te dwaas, 't is zottepraat van me", zeide nu Irmgard, maar in de blik waarmee ze haar man aanzag, bleef een zweem van weemoed en angst. „Maar, Markward, bij sinte Catharina, er is in mij steeds zoo'n onbestemde vreeze....."

Markward liet de paarden schieten en in vluggen stap

gingen ze de poort uit en sloegen links af den heerweg op naar de veste in den Noordwesthoek van Overijsel.

Irmgard wuifde hem achterna, totdat een kromming in den weg het voertuig aan haar oog onttrok. Trotsch was ze op haar man, dien ze verafgoodde als een held, als een liefhebbend echtgenoot en een nobel mensch. En zoo gelukkig was ze, dat ze hem spoedig een stamhouder of dochtertje zou schenken.

Ongeveer vijfhonderd meter verwijderd van het dorp Boijl sloeg Portenga den heideweg naar Doldersum in. Hij liet thans de paarden in draf gaan. Spoedig was het gehucht Doldersum met zijn vijftal hoeven bereikt. Op den weg tusschen de eschgronden van deze buurtschap en het dorp Vledder liet hij zijn dieren weer in stap overgaan; hij dacht ze door het dorp Vledder weer fier te doen draven.

Terwijl hij zijn blik liet dwalen over het omringende landschap, zag Markward aan zijn linkerhand, daar over de esch en de aangrenzende groote heidevlakte een lange rij van grauwe en zwarte rookkolommen naar den hemel stijgen. Naar zijn berekening moest dit in het dorp Wapse zijn.

Markward begreep dit niet recht. Zou dan ook in het landschap Drente de krijg reeds woeden? Want deze rookkolommen, ze moesten toch afkomstig zijn van brandende woningen.

Recht voor hem, over de esch, verscheen nu trotsch de zware zadeldaktoren van Vledder. Portenga sprak een paar woorden tot zijn paarden en deze zetten zich in een fleurigen draf; hij wilde de kennissen in Vledder eens laten zien, dat ook de Elsloër boeren over goede dravers beschikten.

In het dorp moest hij echter zijn span inhouden. Het was daar op den brink en op de wegen een wirwar, een opeenhooping van menschen en voertuigen, een drukte alsof er

kermis was. Schier gansch de bevolking van Vledder stond, echter met ernstige en bedrukte gezichten, tusschen dezen chaos.

Markward vernam, dat in den vroegen morgen vreemd ruitervolk het dorp Wapse had overvallen; vleesch en spek, goud en zilver, alles wat van waarde was, hadden de soldaten geroofd en daarop hadden ze de met stroo en riet gedekte hoeven in brand gestoken. Portenga ontmoette een kennis, die hem aanried om niet verder te rijden, wilde hij geen gevaar loopen. Het vreemde krijgsvolk was wel in de richting van Diever afgetrokken, maar men wist niet, waar het zich nu en straks zou ophouden.

Een oogenblik weifelde Portenga, maar toch besloot hij naar Steenwijk door te rijden. Halverwege terugkeeren op den voorgenomen weg, dat was niets voor hem.

„Vooruit, jongens", en de beide paarden zochten zich een weg tusschen de menschen, wagens en karren; toen gingen ze in snellen draf verder den weg op naar Steenwijk.

In het Overijselsche stadje werd de boter aan den man gebracht en met allerlei behoeften voor huis en hoeve, die men in de boerendorpen niet kon bekomen, werd de wagen weer beladen.

Nadat de paarden waren gevoederd en gedrenkt en ze een paar uur hadden gerust, werd de terugweg weer ingeslagen. Vooraf had Markward zich vergewist, dat zijn beide pistolen en kruit en lood nog in den bak onder de zitplank lagen.

Portenga was in een onrustige stemming; kwam het door de ellende, die hij dezen morgen weer aanschouwd had of was het een voorgevoel van een naderende ramp? Bij Eesveen kon hij over de vlakke veenlanden en heiden in de verte de puinen van Wapse nog zien rooken.

In Vledder heerschte nog dezelfde groote drukte en wanorde. Toen hij hier in een der herbergen aanhield om

zijn dieren een oogenblik rust te gunnen, te drenken en van een kribbe vol gras en een stuk brood te voorzien, vernam hij allerlei bijzonderheden over den overval op Wapse. De dakloos geworden bevolking was voor een deel in Vledder ondergebracht. En de mannen van het dorp hadden besloten om bij gedeelten 's nachts de wacht te houden, om zich niet te laten verrassen door de bende, die zich nog heel goed in de buurt kon ophouden.

Toen Markward het dorp verliet en weer over de eschgronden reed, werd zijn aandacht steeds opnieuw getrokken door de nog smeulende en rookende boerderijen daar in de verte. Hier en daar reed hij vluchtelingen uit Wapse achterop, die met hetgeen ze gered hadden, onderdak poogden te krijgen bij familieleden of vrienden in het Noorden.

Nauwelijks had de jonge boer de oeroude bemoste hoeve op den scherpen hoek bij Doldersum achter den rug, of hij werd getroffen door het gebimbam van torenklokken, dat daar uit de verte uit Noordelijke richting over de bruine heide kwam. Met een ruk hield hij de paarden in; het gebolder van den wagen hield een oogenblik op en scherp en gespannen luisterde Markward naar de boodschap, die de kerkklokken over de wijde velden riepen.

„Bij God, de klokken van Elsloo; er dreigt gevaar", mompelde hij en een wilde onrust kwam in hem op.

In galop vlogen nu de paarden over den mullen zandweg, een dichte stofwolk over de heide opjagend. Hoe dichter Markward nu zijn woonplaats naderde, des te duidelijker hoorde hij tusschen het gerammel van den wagen de waarschuwende klokketonen.

Druipend van zweet kwamen de beide paarden met hun voertuig het dorp binnenstormen. Met een vaart kwamen ze de poort van Portenga binnendraven.

De klokken hadden inmiddels hun roepen weer gestaakt. Maar voor Markward gold een „te laat".....

— — — — — — — — — — —

Het was geschied, ongeveer op het tijdstip, toen de zon het hoogst aan den hemel stond. Het dorp Elsloo lag vredig daar, zooals altijd; het volk was bezig op den akker of in de woningen.

Toen waren daar eensklaps een veertigtal ruiters uit de richting Diever komen opdagen en ze waren het erf der Portenga's opgereden. Een groote zwarte kerel was hun aanvoerder geweest. En wat daar precies gebeurd was, niemand wist het; alleen de oude dienstmeid, die waanzinnig van angst de buurt was ingevlogen en het geheele dorp in opschudding had gebracht, kon een verward verhaal van het gebeurde doen.

Toen een paar mannen aan de klokketouwen hadden getrokken en een aantal anderen met hun wapenen waren toegesneld, was het onheil reeds geschied. De roovende bende was reeds weer in snellen draf weggetrokken, en met hen was Irmgard, de hoogzwangere vrouw van Markward Portenga, verdwenen.

Aan één der eiken op het heem had men het lijk van oom Gerloff gevonden, bengelend aan een hennepen strop. En naast de banderdeur lag met ingeslagen schedel Wolf, de groote dog. Met zijn beiden hadden ze de eer van Portenga tot het laatste verdedigd. Drie doode krijgers had men op het erf gevonden; twee van hen waren door het zwaard van Gerloff getroffen; de derde was door Wolf opengereten.

— — — — — — — — — — —

Verscheurd van smart stond Markward op het erf der Portenga's. „Alles weg, alles weg", kreunde hij aldoor.

Peter Meinesz had zijn grove hand op Markwards

schouder gelegd. Maar eenig woord van troost voor zijn vriend kon de ijzeren snorrebaard niet vinden. Hij zou ook niet bij machte zijn geweest dit troostend woord te spreken.

XII.

Peter had getracht om Markward den nacht na deze noodlottigen dag mee naar zijn woning te nemen. De jonge man had echter beslist geweigerd; hij wilde wake houden bij het lijk van oom Gerloff, zoolang dit nog boven den grond lag en oom zou blijven op Portenga-zathe, tot het uur daar was, dat zijn lichaam in de rij der familieleden op den doodenakker bij de kerk ter aarde zou worden besteld.

Markward zat langen tijd met het hoofd tusschen zijn handen op de tafel geleund. Peter de smid zat zwijgend naast hem. Hoe lang ze daar zoo hadden gezeten, zou Peter niet kunnen vertellen, maar op eenmaal hief Markward zijn hoofd op. Met als van koorts gloeiende oogen zag hij den smid aan, toen hij zei: „Peter, mijn vriend, vergeef me, dat ik me zoo aan mijn smart overgaf..... maar de slag is ook zoo wreed en zoo onverwacht aangekomen."

Hij stond op en liep naar de legerstede van oom Gerloff. Aandachtig en vol medelijden zag hij naar de vastberaden trekken op het gelaat van zijn bloedverwant. Hij knielde naast hem neer, streek met de hand liefkozend over het kille voorhoofd en door de haren van den doode.

„Oom, dat ge zoo van ons moest scheiden..... trouwe, eerlijke oom Gerloff..... maar ge hebt je best gedaan, ge hebt de moordenaars laten zien hoe een Portenga durft te strijden en te sterven."

Markward knielde daarop bij Wolf neer, die met den gespleten schedel op zijn wensch voor het leger van Gerloff was neergelegd. Nu lagen de lichamen der beide

onafscheidelijke vrienden in den dood naast elkaar in de kamer, in welke ze bij hun leven ook zoo dikwijls dicht naast elkaar hadden gezeten. Portenga streelde nog eens de borstelige haren van het trouwe dier. „Wolf, mijn brave, ook jij hebt goed je best gedaan, je hebt goed op de vrouw gepast, zooals ik je vanmorgen nog heb gevraagd..... maar het is vergeefsch geweest, Wolf..... je moogt naast je ouden vriend liggen, totdat we dezen aan Moeder Aarde hebben toevertrouwd..... Wolf, en jou zullen we op den hof begraven en drie zware keien zullen je graf in herinnering houden."

Hierop ging Markward weer aan de tafel zitten. Met Peter Meinesz besprak hij de voorbereidingen voor de begrafenis. Daarop overwogen ze samen, wat ze zouden kunnen doen om Irmgard op te sporen en zoo mogelijk weer te bevrijden. Markward had echter weinig hoop en hij twijfelde er aan, of Irmgard dezen dag lang zou kunnen overleven.

Terwijl ze in de stille groote kamer in zoo droeve stemming bijeen zaten, kwam pastoor Nicolaas over den drempel.

„Markward Portenga, het is me een behoefte om je op te zoeken en je een woord van troost te brengen."

„Heeroom", antwoordde de jonge boer stug, „troost kunnen gij en uw kerk me niet geven. Die zullen we zelf in ons eigen gemoed moeten vinden."

„Portenga," hield de priester aan, „ik begrijp ten volle hoe het met uw ziel thans gesteld is, en....."

„Als u dit begrijpt, dan past van uw kant slechts zwijgen," viel de jonge man in.

Een paar keer trachtte pastoor Nicolaas nog zijn hemelsche vertroostingen aan den man te brengen, maar het was tevergeefsch. Na nog een oogenblik te hebben gewijld, vertrok hij hoofdschuddend.

Vier dagen later werd oom Gerloff ter aarde besteld op het kerkhof in de rij der Portenga's, naast de nog bijna versche graven van Markwards vader en moeder.

Wolf kreeg een plaats op den hof, onder den zwaren beuk aan den kant van de gracht, op het plekje, waar hij zoo graag mocht liggen als hij wacht hield en alles, wat rondom hem gebeurde, aandachtig gadesloeg.